

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSKOND
AJAKIRJANDUSE JA KOMMUNIKATSIOONI OSAKOND

**Kaitsepoliitika temaatika konstrueerimine Eesti Päevalehes ja
Postimehes 2002. aasta novembrist kuni 2004.aasta lõpuni.**

Bakalaureusetöö

Peeter Kuimet
Juhendaja: Halliki Harro-Loit, dr

TARTU
2005

SISUKORD

SISUKORD.....	2
1. SISSEJUHATUS.....	4
2. TEOREETILISED ALUSED.....	6
2.1 Kasutatavad terminid	9
3. METOODILISED ALUSED	14
4. UURIMISKÜSIMUSED	19
5. UURIMISTULEMUSED	20
5.1 Eesti Päevalehe ja Postimehe omavaheline võrdlus	24
5.1.1 Artiklite žanriline jagunemine Eesti Päevalehes ja Postimehes.	24
5.1.2 Artiklites esinev üldine hinnang	25
5.1.3 Argumentide võrdlus Eesti Päevalehes ja Postimehes.....	26
5.1.4 Argumentide autorid Eesti Päevalehes ja Postimehes.	28
5.1.5 Argumentide kasutamine autorite poolt	29
6. KVALITATIIVNE ANALÜÜS.....	32
6.1 Esimesed artiklid	32
6.2 Debati laienemine	34
6.3 Ajakirjanike suhtumine	39
7. JÄRELDUSED.....	41
8. DISKUSSIOON	43
9. KOKKUVÕTE.....	46
10. SUMMARY	47
11. KASUTATUD KIRJANDUS	48
LISAD.....	50

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

Lisa 2. Erinevate argumentide kasutamine kõikides väljaannetes.

Lisa 3. Argumentide autorid kõikides väljaannetes kokku.

Lisa 4. Erinevad žanrid Eesti Päevalehes ja Postimehes.

Lisa 5. Argumentide kasutamine Eesti Päevalehes ja Postimehes.

Lisa 6. Argumentide autorid Eesti Päevalehes

Lisa 7. Argumentide autorid Postimehes

Lisa 8. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Poliitik koalitsioonist“ poolt.

Lisa 9. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Ajakirjanik“ poolt.

- Lisa 10. Erinevate argumentide kasutamine grupi „NATO riigi poliitik“ poolt.
- Lisa 11. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Tavaline inimene“ poolt.
- Lisa 12. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Poliitik opositsioonist“ poolt. Lisa 13. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Ohvitser, kes ei kuulu Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda“ poolt.
- Lisa 14. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Ministeeriumiametnik“ poolt.
- Lisa 15. Toomas Sildam. Postimees, 19. august 2003. Eesti kärbib ajateenijate hulka üle kahe korra.
- Lisa 16. Mirko Ojakivi. Eesti Päevaleht, 21. august 2003. Kaitseministeerium saadab totaalkaitse erru.
- Lisa 17. Kaarel Kaas. Postimees, 10. september 2003. Kas kaitsta või mitte kaitsta?
- Lisa 18. Priit Simson. Eesti Päevaleht, 15. oktoober 2003. Seda kaitseminister ei räägi.

1. SISSEJUHATUS

Käesolevas bakalaureusetöös analüüsin ma meediakajastust ja diskussiooni, mis puhkes Eesti meedias ja avalikkuses 2003. aasta augustis, kui valitsus esitles Eesti Kaitsejõudude uut arengukava. Arengukava kohaselt kavatseti vähendada poole võrra ajateenijate arvu ja suurendada selle arvelt kutselistest kaitseväelastest koosnevate üksuste osakaalu, mis oleksid kasutatavad rahvusvahelistes sõjalistes- ja rahutagamissmissioonides. Põhiline pooltargument nendele muudatustele oli see, et Eestit ümbritsev julgeolekukeskkond on muutunud, NATO liikmena ei pea Eesti enam kartma otsest sõjalist rünnakut, vaid keskenduma võitluseks nn uut tüüpi ohtudele, milleks on terrorism, lokaalsed ja etnilised konfliktid jms. Sellistele ohtudele vastuseismiseks ei ole üldisel ajateenistusel põhineval reservarmeest erilist kasu, vaid vaja on elukutselistest sõduritest koosnevaid, kõrgtehnoloogiliselt relvastatud väeosasid.

Kuigi arengukava oli veel alles tööjärgus ega näinud ette ajateenistuse täielikku kaotamist, pidasid mitmed poliitilised jõud, sõjaväelased ja spetsialistid seda seljapööramiseks senisele totaalkaitse kontseptsioonile ning selgeks viiteks sellele, et Eesti kavatseb paljude teiste riikide eeskujul üle minna palgaarmeele (Ojakivi 2003). Sellele järgnesid ajakirjanduses küllaltki suur hulk arvamusaluseid ja artikleid, kus otseselt tauniti kaitseministeeriumi kavasad. Üsnagi selgete seisukohtadega sekkusid sellesse vaidlusesse ka mõned ajakirjanikud, kes neid teemasid ka uudislugudes käsitlesid. Näiteks Eesti Päevalehe reporter Priit Simson nimetas kaitseministeeriumi reformikava „tulevase katastroofi retseptiks“. (Simson 2003)

Samas elavdasid debatti veelgi mõnede koalitsioonipoliitikute arvamused (Kallas 2003, Hanson & Mikser 2003), kus soovitati otseselt Eestile üleminekut palgaarmeele, kuigi nende samade poliitikute läbiviidavates reformides seda ette ei nähtud. Nii muutus debatt kaitseväreformi üle debatiks selle üle, kas Eestile oleks vaja täielikult elukutselistest sõjaväelastest koosnevat väiksemat „palgaarmeed“ või tuleks siiski jääda senise totaalkaitse kontseptsiooni juurde, mis põhineb peamiselt ajateenijatest koosneval suurel reservarmeel.

Pole võimalik kindlaks teha, kui suurt osa mängis antud juhul meedia tegevus võimalike reformide kritiseerimisel, kui palju mõningate erakondade ja sõjaväelaste vastuseis kaitseministeeriumi reformikavadele, kuid kaitsejõudude arengukava lõplikus variandis siiski loobuti aasta jooksul teenistusse võetavate ajateenijate arvu kahekordsest vähendamisest ning

piirduti vaid ajateenijate arvu marginaalse vähendamisega (Simson 2004). Küll aga ei tähtsustata kaitsejõudude uues arengukavas enam totaalkaitse ja reservarmee tähtsust, mida tegi eelmine, 2001. aastal vastu võetud arengukava. Selle asemel rõhutakse rohkem integratsioonile NATO-ga ja elukutselistest koosneva Scoutspataljoni arendamisele.

Kuigi diskussioon puhkes küllaltki mitmes liinis, st vaieldi nii teemadel ajateenijad *versus* elukutselised sõdurid, kui ka selle üle, kas NATO ikkagi annab Eestile 100-protsendilise julgeolekugarantii, kujunes siiski välja kaks omavahel peaaegu diametraalset osapoolt. Üks vaidluste osapool keskendus oma vaidlustes eelkõige sellele, et otsest sõjalist ohtu Eestile kui NATO liikemele enam ei ole ning kaitsevägi peaks keskenduma rahvusvahelistele missioonidele, milleks on vaja elukutselisi sõdureid, kuna nende võitlusvõime on võrreldamatult suurem kui sunniviisiliselt kokkuaietud ajateenijatel. Teise osapoole argumentide kohaselt ei tohiks ettearvamatu Venemaa kõrval asuv väikeriik mitte mingil juhul loobuda ajateenistusel põhinevast totaalkaitsest, samuti on võimalik korraga üleval pidada nii elukutselisi üksusi kui ka reservarmeed, kuna Eesti Kaitseväge esmane ülesanne on siiski tagada julgeolek Eesti territooriumil.

Seega on kõik diskussiooni käigus esinevad argumentid võimalik koondada kahte vastandlikku gruppi. Näiteks juhtudel, kus artiklis mainitakse „assümeetrilisi julgeolekuhte“, kuid ei viidata sellega seoses nt palgaarmee vajadusele, võib seda argumenti siiski lugeda palgaarmeed toetavaks, kuna on selge, et „uut tüüpi ohtudega“ saavad Eestist tuhdandete kilomeetrite kaugusel edukalt tegeleda vaid üleajateenijatest koosnevad üksused.

Oma bakalareusetöös kavatsen keskenduda sellele, milliseid argumente ja kelle poolt kasutati nii ajateenijaid vähendava reformi poolt kui ka vastu. Selleks kasutan oma uurimistöös esmalt argumentide kvantitatiivset sisuanalüüsi. Kuna debati jooksul toodi esile üha uusi argumente reformikavade vastu erinevate osapoolte poolt, kasutan ka kvalitatiivset sisuanalüüsi et leida neid artikleid ja väiteid, mis ei lasknud diskussioonil „maha jahtuda“.

Teine peamine suund antud bakalareusetöös keskendub sellele, kuidas kahe konkureeriva päevalehe (antud juhul Eesti Päevalehe ja Postimehe) olemasolu mitmekesistab diskussiooni sisu ja erinevate diskussioonis osalejate arvu.

2. TEOREETILISED ALUSED

Salma Ghanemi kohaselt on agenda settingu uurimine jõudnud uude n-ö teisele tasandile ning uurimisküsimuseks on kujunenud see, kuidas meedia kajastus mõjutab seda, millest avalikkus mõtleb ja kuidas avalikkus mõtleb. „Agenda settingu teine tase tegeleb mõne teema spetsiifiliste täienditega ning sellega, kuidas nende täiendite agenda mõjutab avalikku arvamust.“ (Ghanem 1997:3).

Kokkuvõtlikult – iga agenda koosneb mingist hulgast objektides. Nendel objektidel on omakorda mingi hulk täiendeid. Näiteks teemade agenda on kokkuvõttes hulk objekte. Teisest küljest kasutasid Benton ja Frazier (1976) majanduse agenda teematikat uurides kahte tüüpi täiendeid: ühest küljest üldise temaatikaga seotud probleemid, põhjused ja lahendused; teisest küljest majanduspoliitika üldiselt poolt ja vastuargumendid. Agenda setting tähendab enamat kui temaatika või objekti rõhitatud aspekti.

Selline rõhuasetuse muutus ei muuda agenda settingu põhilist hüpoteesi, vaid pigem täiendab seda, mis juba eksisteerib. Kui *agenda settingu* esimene tase tegeleb sellega, kuidas objekti rõhitatud aspekt kandub meedia agendast üle avalikku agendasse, siis *agenda settingu* teine tase tegeleb peamiselt täiendi rõhitatud aspekti kahe peamise hüpoteesiga:

1. See, kuidas mingit teemat või objekti meedias kajastatakse (milliseid tunnuseid uudistest rõhutatakse) mõjutab seda, kuidas avalikkus sellest teemast või objektist mõtleb.
2. See, kuidas mingit teemat või objekti meedias kajastatakse (milliseid tunnuseid uudistes rõhutatakse) mõjutab teema silmapaistvust avalikus agendas.

Nii agenda settingu esimesel kui ka teisel tasemel on iseseisvad ja sõltuvad muutujad samad: eksisteerib meedia agenda ja eksisteerib avalik agenda. Kahe taseme teoreetiline erinevus oleneb sellest, mismoodi neid muutujaid kontseptualiseeritakse ja operatsionaliseeritakse.

Agenda settingu esimesel tasemel vaadeldakse iseseisvat muutujat kui neid objekte ja teemasid, millest meedia agendas räägitakse. Agenda settingu teisel tasemel vaadeldakse meedia agendat läbi tunnuste või perspektiivide. Mõlema taseme sõltuvaks muutujaks jääb ikkagi avalik agenda. Aga kui esimese taseme puhul operatsionaliseeritakse avalikku agendat

läbi temaatika silmapaistvuse, siis teise taseme puhul mõõdetakse teema tunnuste silmapaistvust (Ghanem 1997:5).

Käesolevas bakalaureusetöös käsitletav teema kuulub pigem agenda settingu teise, kui esimesse tasemesse. Esimesse tasemesse kuuluks antud diskussioon juhul, kui debatt käiks selle üle, kas Eestile kui väikeriigile on üldse sõjaväge ja sellele kuluvaid kaitsekulutusi vaja. Selliste seisukohtadega ei esinenud antud juhul siiski keegi. Vaidlus keerles pigem selle üle, milline see armee olema peaks – kas täielikult kutselistest kaitseväelastest koosnev (koos teatud ajateenijate komponendiga, kellel on siiski jäetud teisejärgulised ülesanded) või siiski keskendumine pigem ajateenijate väljaõppele ning sellega seotud totaalkaitsekontseptsiooni edasiarendamisele. Kuna vaidlus käis kaitseväge kui objekti omaduste, tunnuste ja probleemide üle, siis võib selle liigitada agenda settingu teise taseme alla.

Samuti on *agenda settingu* teise taseme juures oluliseks hüpoteesiks ka see, et päevakorda sattuvad teemad olenevad sellest, milliselt meedia neid kajastab – st milliste žanritega, kui nähtavalt, millise (varjatud) suhtumisega ajakirjanike endi poolt.

Dominic D. Lasorsa märgib (McCombs et al 1997:156) et ka meedia alal tegutsejad st ajakirjanikud on ka ise individuaalsed kogukonna liikmed ning pole põhjust uskuda, et neid endeid ei mõjutaks see, mida nad meedia jaoks toodavad, psühholoogilised alamprotsessid, mis mõjutavad ka teisi kogukonna liikmeid. Enamgi veel, kui ajakirjanikud aitavad luua mõnda meedia agendat, võtavad nad osa teatud psühholoogilistest protsessidest, mis on omased vaid nende elukutsele. Just seda tuleb silmas pidada, kui analüüsida seda, millist rolli mängisid diskussioonis need ajakirjanikud, kes Postimehes ja Eesti Päevalehes kaitseväge ja julgeolekuga seotud küsimusi kajastavad.

Mis puudutab antud uurimistöö teist aspekti – ajakirjandusliku kajastuse mitmekesisust ehk *diversity*'t – siis selle teoreetilised alused pärinevad peamiselt meediateoreetik Dennis McQuali teosest (McQual 1992). McQuali kohaselt on mitmekesisus Lääne ühiskondades tihedalt seotud pluralismi mõistega ning kujutab endast põhimõtteliselt seda, et meedia annab sõna võimalikult suurele hulgale erinevatele huvigruppidele, ühiskonnaklassidele, mitmesugustele vähemustele jne. (McQual 1992:141).

McQuali kohaselt võib meedia mitmekesisus avalduda kahel peamisel viisil: väline (*external*) mitmekesisus ja sisene (*internal*) mitmekesisus (McQual 1992:145). Väline mitmekesisus tähendab seda, et ühiskonnas eksisteerivatel mitmesugustel huvigruppidel on igalühel suur hulk eraldiseisvaid ja autonoomseid meediakanaleid, mis kõik kajastavad vastava huvigrupi ideid, vaateid ja probleeme (McQual 1992:145-146).

Sisemine mitmekesisus seisneb aga selles, et ühe meediakanali sees esitatakse suurele heterogeensele auditooriumile suurt hulka erinevaid seisukohti (McQual 1992:146). McQuali kohaselt on selline mitmekesisus „omane pluralistlikele ühiskondadele, kus väikene hulk suure ringlusega ajalehti või televisioonikanaleid võistlevad omavahel sama, üleriikliku auditooriumi eest. /.../ Sisemise meedia-mitmekesisuse eeldused on tavaliselt soetud tasakaalustatud ja objektiivsete uudise stiilidega, mis on kooskõlas professionaalsete ajakirjanduslike suundumustega.“ (McQual 1992:147).

Seega on antud bakalaureusetöös käsitletav mitmekesisus seotud just nii välise sisemise mitmekesisusega: analüüsin kahte peamist üleriigilist päevalehte – Eesti Päevalehte ja Postimeest – mis vaatamata mõningatele erinevustele tiraažides ja lugejaskonna paiknemises (EALL liikmeslehtede keskmised tiraažid, 2003), on ennast kuulutanud sõltumatuteks päevalehtedeks ning konkureerivad suuresti sama auditooriumi pärast.

Mis puudutab meedia mitmekesisuse uurimist, siis siinkohal on McQuail välja toonud hulga erinevaid küsimusi, mida vaadelda saab (McQuail 1992: 158-159). Antud uurimistöö puhul pakuvad nendest enim huvi järgmised, mis kuuluvad meediasüsteemi struktuurse mitmekesisuse alla:

1. Kui palju on välist mitmekesisust (erinev ligipääs meediale)?
2. Kui palju on sisemist mitmekesisust (milles seisnevad erinevused)?

Minu uurimistöö puhul on raske paika panna seda, kui palju antud debati ajal üks või teine huvigrupp üldse peaks meedias sõna saama. Küll aga on seevastu võimalik võrrelda seda, kuidas erineb erinevate huvigruppide huvide kajastamine kahe päevalehe omavahelises võrdluses.

McQuail märgib ka seda (peamiselt Ameerika Ühendriikide näitel), et meedial on kalduvus tõsta esile neid vaatepunkte ja seisukohti, mida esitleb riigis võimul olev poliitiline jõud. Nii toob McQuail näitena mitmeid USA-s läbiviidud pika-ajalisi uuringuid, mille kohaselt kajastavad erinevad meediakanalid rohkem valitseva presidendi sõnavõtte ja seisukohti. Vähem aga neid, mis kuuluvad parajasti opositsioonilistele jõududele (McQuail 1992:172). Pole põhjust uskuda, et samasugused tendentsid ei esineks käesolevas töös uuritava teema kohta.

Antud uurimistöö puhul on oluline ka see, kui palju kordab üks väljaanne üle neid uudiseid, lausungeid jms, mis on kajastust juba leidnud teistes (konkureerivates kanalites). Nii märgib McQuail, televisioonikanalid kajastavad küllaltki sagedasti samu uudiseid, mida konkurendid. Trükipressi puhul on olukord aga mõnevõrra teistsugune: „Ajalehtede puhul on suurem võimalus, et nad pakuvad alternatiivseid versioone toimunust ja kasutavad rohkem allikaid, osaliselt poliitilistel põhjustel, /.../ osaliselt aga seetõttu, et neil on rohkem erinevuste jaoks rohkem ruumi.“ (McQuail 1992:173).

Kokkuvõtteks võib öelda, et ajakirjandusliku mitmekesisuse uurimine on oluline järgmisel põhjusel. Teoreetiliselt peaks kahe konkureeriva päevalehe olemasolu mitmekesisust suurendama. Antud töö eesmärgiks on uurida, kas see ka tegeli

2.1 Kasutatavad terminid

Kuna analüüsitava debatis opereerisid osapooled tihti mitmesuguste küllaltki spetsiifiliste terminitega, pean vajalikuks ka need käesoleva töö jaoks lahti seletada, et paremini mõista seda, mille üle diskussioon käis. Mõningad nendest mõistetest ja terminitest on küllaltki laialdase tähendusega, mistõttu olen püüdnud leida omamoodi „kuldse keskte“, mis annaks kõigist terminitest lühida ja arusaadava ülevaate.

Uut tüüpi ohud. Antud termin (mitmesuguste variatsioonidega nagu näiteks „assümeetrilised ohud“) tuli laiemasse kasutusse peale 11. septembril 2001, kui olid toimunud terrorirünnakud Ameerika Ühendriikides *World Trade Center*’i ja Pentagoni vastu. Seda terrorirünnakut peetakse üldiseks uue, ülemaailmse terrorismi-vastase sõja alguseks. Uut tüüpi ohtudeks ei ole mitte niivõrd tavapärased avalikul lahinguväljal seisvad regulaararmeed, vaid Osama bin

Ladeni juhitud terroriorganisatsioon al-Qaida ja selle mitmed harud, mis on korraldanud terrorirünnakuid Lääne turistide vastu mitmetes Kagu-Aasia riikides, olid Afganistaani religioosse režiimi Talibani üheks peamiseks toeks, tegutsevad aktiivselt mitemes Araabia, Aasia ja Aafrika riikides ning omavad salajasi rakukesi ka Euroopas ning – nagu näitasid 11. septembri sündmused – ka USA-s. Rahvusvahelise terrorismiga võitlemisel ei ole enam kasu tavapärastest, suurtest, peamiselt reservistidest koosnevatel sõjavägedel, mis on mõeldud kasutamiseks kodupinnal, vaid väikestest, professionaalsetest, kõrgtehnoloogiliselt relvastatud ja kiiresti ümberpaigutatavatest üksustest.

Küllaltki ilmekalt on nn uued ohud ja nende ohtudega toime tulekuks vajalike vägede iseloomu kokku võtnud Suurbritannia kaitseatašee Eestis ja Lätis kolonelleitnant Glen Grant: „Enamik ohte, millega silmitsi seisma peame, on salakavalad ja vastikud ning peaaegu kõik nad on meist kaugel, välismaal. Peame nendega võitlema seal, kus nad parasjagu avalduvad, vastasel korral tuleb meil nendega võidelda hiljem kodus, kuid siis meile juba palju haavatavamas keskkonnas. Parem seada ohtu sõdurid väljaspool kodu kui vanad naised ja lapsed kodus. Samuti ja samadel põhjustel on väljaspool oma piire otsustanud sõdida organisatsioonid, kellega oleme liitunud. Et sellest katlast eluga välja tulla, on meil vaja väga heade oskuste ja kogemustega, hästi juhitud ning hästi relvastatud mehi ja naisi. Me vajame vabatahtlikke, kes teavad, millega riskivad, ning usaldavad ennast ja oma kaaslasi sedavõrd, et on valmis neid riske võtma.“ (Grant 2005).

Totaalkaitse kontseptsioon. Tuntuim, lühidaim ja konkreetseim totaalkaitse definitsioon on järgmine: „Totaalkaitseks nimetatakse riigistruktuuride, omavalitsuste, kaitsejõudude ning kogu rahva vaimse, füüsilise, majandusliku ning muu potentsiaali alalist valmidust kriiside lahendamiseks ning kooskõlastatud ja ühendatud tegevust ohu või kallaletungi ärahoidmisel ja tõrjumisel ning rahvuse ellu jäämisel.“ (Laaneots, 2000) (Sõjalise kaitse strateegilise kava kehtestamine, 2005).

Põhimõtteliselt on totaalkaitse kontseptsioon üles ehitatud üldisele ajateenistusele, mille eesmärgiks on sõja ajaks välja õpetada võimalikult suur reservväelaste kontingent, keda saab potsentsiaalse sõjaohu korral kohe peale mobiliseerimist rakendada sõjategevuses, kuna nad on oma väljaõppe saanud juba rahuaajal. Totaalkaitse eeldab ka mitte ainult sõjaväe, vaid kõikide riigistruktuuride ühendatud pingutust sõjalise eesmärgi nimel ning detailselt väljatöötatud kavasid võimaliku sõja puhuks kõikides riigasutustes.

Totaalkaitse kontseptsioon kui selline töötati lõplikult välja pärast Teist maailmasõda ning see oli prevaleerivaks suuremas osas NATO riikides, kes nägid selles ainukest võimalust end ähvardava Nõukogude ohu eest efektiivselt kaitsta (lisaks tuumarelvastusele). Põhimõtteliselt põhinesid ka Nõukogude Liidu ja teiste Varssavi Pakti maade riigikaitse süsteemid totaalkaitsekontseptsioonil, kuid olid oma riikide militariseerimisega ilmselgelt üle pingutatud.

Totaalkaitsekontseptsioonile ehtasid oma riigikaitse ülesse ka külma sõja ajal neutraalseks jäänud Soome, Rootsi ja Šveits, kelle puhul oli oluliseks ka nn heidutusfaktor, mida nende riikide potentsiaalne ründaja kahtlemata kaaluma pidi, st kas kaotused ei muutu neid riike rünnates nii suureks, et arukam oleks ründamisest loobuda. Tuntuimad näited sellest, kuidas totaalkaitsekontseptsiooni praktikas on edukalt kasutatud, pärinevad Vietnami sõjast (1964-1973), Afganistani (1979-1989) ja Tšetšeenia sõjast (1994-1995, 1999) (Laaneots, 2000). Samas on selge ka see, et totaalkaitsekontseptsiooni kasutamine tekitab kaotusi tekitanud ka selle riigi tsiviilelanikkonnale, mille territooriumil sõda käib (Hvostov, 2003).

Eesti Kaitseväge ülesehitamisel 1990. aastatel oligi just prevaleerivaks Soomest ülevõetud totaalkaitsemudel. Seoses sellega nähti algselt ette küllaltki suure, kuni 60 000-mehelise reservarmee ülesehitamine, kuid aastate möödudes hakkasid plaanitavad sõjaaegsed koosseisud pidevalt vähenema ning 2003. aastaks, mil alustati uue kaitsejõudude arengukava väljaarendamist, oli Kaitseväge sõjaaegne koosseis vähenenud umbes 23 000 meheni (Kaas, 2003). Peaagu täielikult on Soome kaitseväge pealt maha kopeeritud ka Eesti ajateenijate, reservallohvitseride ja reservohvitseride väljaõppesüsteem (Laaneots 2004); Soomes olid oma haridust täiendanud ka suur hulk Eesti ohvitseri, sealhulgas ka ühed peamised Eesti Kaitsejõudude ridadest pärinevad totaalkaitse kontseptsiooni eestkõnelejad kindralmajor Ants Laaneots ja kapten Toomas Väli.

Territoriaalkaitse. Totaalkaitse on üheks lahutamatuks osaks totaalkaitsekontseptsioonist. Põhimõtteliselt tähendab territoriaalkaitse seda, et kogu riik on jagatud kaitseringkondadeks ja piirkondadeks, mis on küllaltki sõltumatult üksteisest ja ka keskjuhtimisest. Iga ringkonna ja piirkonna sõjaaegsele ülemale alluvad täielikult kõik selles piirkonnas asuvad maakaitseüksused ning nende ülesandeks on ringkonna või piirkonna territooriumile ilmunud vaenlasele avaldada vastupanu kõikide oma jõudude ja vahenditega.

Lisaks maakaitseüksustele moodustatakse mobilisatsiooni korral ka n-ö üldkasutatavad üksused, mis on moodsama relvastuse ja varustusega ning komplekteeritakse nendest reservväelastest, kes on ajateenistuse läbinud võimalikult vähe enne mobilisatsiooni.

2001. aastal vastuvõetud kaitseväge arengukava kohaselt oleks mobilisatsiooni korral moodustatud vähemalt üks territoriaalkaitsepataljon igas maakonnas (suuresti Kaitseliidu baasil), hulk sissikompaniisid (tegutsemiseks sügaval potentsiaalse vaenlase tagalas) Piirivalves ajateenistuse läbinud reservväelaste baasil ning hulk päästekompaniisid ja pataljone Siseministeeriumi üksikutes päästekompaniides ajateenistuse läbinud reservväelaste baasil. Üldkasutatavate üksustena (st need, mis ei kuulu kaitseringkondade ja –piirkondade koosseisu) oleks reservväelastest formeeritud kaks jalaväebrigaadi, mis oleksid allunud otse kaitsejõudude kõrgemale juhtkonnale ning mida oleks kasutatud raskuspunkti loomiseks kriitilistes suundades või vastulöögi andmiseks vaenlasele, kelle pealetungi on takerdunud kaitsepiirkondade vastutegevuse tõttu (Laaneots 2004).

Kuna uus, 2003. aastal väljatöötamisele läinud kaitsekontseptsioon oleks territoriaalkaitseüksuste formeerimise jätnud täielikult Kaitseliidu õlule, likvideerinud seni kehtinud sõjalised ülesanded (ja ajateenijate juurdevoolu) siseministeeriumi haldusalas asunud piirivalvele ja päästeüksustele, vähendanud jalaväebrigaadide arvu ühele ning üleüldiselt taganenud totaalkaitse verbaalsest rõhutamisest, on selge, mis kaitseministeeriumi reformikavasid peeti taganemiseks totaalkaitsekontseptsioonist ning miks see tekitas meedias ja avalikkuses nii palju kära.

Reservarmee. Ka reservarmee mõiste kuulub ühte totaalkaitsekontseptsiooni omaga, st riik ei hoia üleval mitte niivõrd ajateenijatest koosnevat regulaararmeed, vaid koolitab välja reservväelasi ja terveid sõjaaegsete üksuste komplekte. „Reservarmee tähendab, et riigi kaitsejõudude põhijõu moodustavad reservis olevad sõjaliselt väljaõpetatud üksused. Reservarmee on väheste ressurssidega riigile ainus sobiv riigikaitsevorm. Rahuajal hoolitsevad reservväelased oma ülalpidamise eest tavaelus ise ja ainsateks riigipoolseteks kulutusteks on ajateenijate ning reservväelaste väljaõpe. Ajateenistus tuleb läbida kõigil tervetel Eesti Vabariigi meessoost kodanikel. /.../ Reservarmee on kergelt mobiliseeritav, sest reservis ei ole mitte üksiksõdurite mass, vaid juba koos töötama harjutanud allüksused, mis koondatakse kiirelt suuremateks üksusteks.“ (Reservarmee 2005).

Kutselised üksused. Põhimõtteliselt kujutab kutseline üksus endast üksust, mille koosseisus ei ole ajateenijaid, st ka sõdurite ja nooremallohvitseride ametikohad on komplekteeritud üleajateenijatega, kellega on sõlmitud tegevteenistuse leping ning kellele laienevad samas soodustused ja eelised, mis kaadriohvitseridele (lisatasud teenistusstaaži ja auastme pealt, eluaseme osaline kompenseerimine jne). Oluline erinevus ajateenijate ja kaadirkaitseväelaste puhul seisneb ka selles, et kaadrikaitseväelasi võib vastavalt Eesti Vabariigi seadustele sata välismissioonidele, mida ajateenijatega teha ei saa. Eestis on kutseliste kaitseväelastega komplekteeritud näiteks Scoutspataljon ja Mereväe laevad.

3. METOODILISED ALUSED

Kvantitatiivse argumentatsioonianalüüsi puhul saab metoodilise eeskujuna suures osas kasutada Peeter Kuimeti, Merlin Mitti, Anna Penne ja Lauri Tankleri poolt 2005. aastal Tartu Ülikooli Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas läbi viidud seminaritööd „Poliitilise vastutuse käsitlemine meedias Ken-Martti Vaheri kiiruseületamise näitel.“ Nimetatud töö argumentide analüüsi metoodika on üsnagi sarnane sellega, mida kasutan käesoleva töö puhul, suurim erinevus seisneb selles, et loetletavad argumendid on teised ning neid on kokkuvõttes rohkem.

Võrreldes seminaritööga muudab käesoleva töö mõnevõrra keerulisemaks asjaolu, et alati ei ole argumendid ega analüüsitavate artiklite tonaalsus niivõrd selged ja üheselt mõistetavad kui Ken-Martti Vaheri kiiruseületamiseskandaali juhtumi puhul. Seetõttu olen lähtunud seisukohast, et näiteks „uut tüüpi globaalsete ohtude“ mainimine Eesti julgeolekupoliitikat või kaitseväge kajastavas ajaleheartiklis – isegi kui selle mainimisega ei kaasne otseselt väidet, et Eesti peaks ajateenistusel põhinevast reservarmeest loobuma – on siiski selge viide selle suunas, et Eesti kaitseväge peaks minema üldiste NATO trendidega ning vastavalt sellele muutma ka kaitseväge struktuuri kutseliste sõjaväelaste kasuks.

Argumentatsiooni on kvalitatiivselt uuritud varem mitmel viisil. Päris põhjaliku ülevaate kvalitatiivsetest uuringutest on teinud Frans H. Van Eemeren, Rob Grootendorst, Sally Jackson ja Scott Jacobs artiklis „Argumentation“, mis ilmus raamatus *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 1.* (T.A. van Dijk'i toimetatud, 1997). Nende sõnutsi on kõige levinum definitsioon argumendile väide, millele on lisatud põhjendus (van Eemeren et al 1997). Samas tuuakse hiljem näidetena välja, et väide või osad põhjendusest võivad olla peidetud ning tekstide sees lihtsalt juurde mõeldud.

Kontentanalüüsi jaoks tegin valiku kahest üleriigilisest päevalehest – Eesti Päevalehest ja Postimehest. Vaatlesin nendes väljaannetes erinevaid uudiseid, aramuslugusid, lugejakirju jm žanritesse kuuluvaid kirjutisi, mis olid ilmunud ajavahemikus 2002. aasta november – 2004. aasta lõpp. Uuritava perioodi algustähtaeg langeb kokku sellega, mil NATO esitas Praha tippkohtumisel Eestile liitumiskutse ning „lõppes mitu aastat kestnud konsensuslik vaikimislepe riigikaitse valdkonnas.“ (Tarand 2003). 2004. aasta lõpp on valitud seetõttu, et

selle aasta lõpuks olid põhilised debatid Eesti Kaitseväge arengusuundade vahel lõppenud ning jõutud tulemuseni, mis ilmselt rahuldab nii palgaarmee kui ka totaalkaitse pooldajaid. Analüüsivate artiklite valimisel võeti arvesse kõiki artikleid, kus käsitleti riigikaitse probleeme võimalike muudatuste võtmes, kus mainiti üldisi globaalseid trende nende muutuste võtmes, mida Eestil tuleks teha ning loomulikult need artiklid, mis edastas otseselt erinevate poolte argumente käesoleva küsimuse kohta.

Väljavalitud artiklite vaatlemine näitas, et neis esitatavad argumendid suurelt osalt kordasid end. Seetõttu kirjutasin välja suurema osa korduvatest argumentidest, millele tuli lisandusi kodeerimise ajal. Kokku leidsin 26 argumenti, mis ühel või teisel moel teotasid otseselt palgaarmeed või siis vähemasti kutseliste üksuste osakaalu suurendamist ning 41 ajateenistusel põhinevat argumenti (vt tabel. 1).

Palgaarmee poolt

Argumendi märksõna	Argumendi sisu	
Kohustus NATO ees	Kutseliste kaitseväelaste arvu suurendamine on meie kohustus NATO ees	
Otsest ohtu pole	Eestit ei ähvarda nähtavas tulevikus otsene rünnak	
Uut tüüpi ohud	Eesti NATO liikmesriigina peab olema valmis tõrjuma uut tüüpi vaenlasi	
NATO abi	Meil ei ole vaja suurt armeed, kuna NATO aitab meid igas olukorras, juba NATO liikmeks olek iseenesest hoiab ära otsese kallaletungi	
Suured inimkaotused	Praegune totaalkaitse mudel viiks tohutute kaotusteni tsiviilelanikkonna seas	
Proff efektiivsem	Elukutselised sõjaväelased on efektiivsemad kui reservväelased	
Lühike ajateenistus	Ajateenistuse pikkus on liiga lühike, et sõdurit piisavalt koolitada	
Mitte ainult püssiga	Üksikisikud saavad riiki ka muul moel kaitsta, kui ainult relvaga	
Moodsad relvad	Tänapäeva relvastus ja sõjatehnika on muutunud nii keerukaks, et nende käsitlemisega saab hakkama vaid elukutseline sõdur	
Vaba tahe	Kohustuslik ajateenistus ei sobi kokku tänapäevase ideoloogiaga suurte vabadustega inimesest	
Vabatahtlikkus	Riigikaitsega tegelegu need, kes seda vabatahtlikult teha soovivad – elukutselised sõdurid ja kaitseliitlased	
Häirib politseid	Ajateenistuse nõude tõttu ei ole politseis piisavalt mehi, valitseb naiste üleküllus	
Palgaarmee odavam	Kutselistest sõduritest koosnev armee on majanduslikult odavam kui ajateenijatest koosnev reservarmee	
Reservarmee rakenduseta	Tänapäevases julgeolekuruumis ei ole ajateenijatest reservarmeele enam rakendust	
Spetsialiseerumine	NATO liikmena võib Eesti spetsialiseeruda kitsastes valdkondades, nagu nt demineerimine, miinitõrje ja õhuseire, keemiakaitse jms, mis on kõik peamiselt elukutseliste sõdurite pärusmaaks	
Ajateenijate tervis	Ajateenijate füüsiline seisund ja tervis on madalamad, kui elukutselised kaitseväelased	
Iseseisev kaitsevõime kallis	Ilma NATO-ta (ja palgalise armeeta) tuleks panustada iseseisvale	

	kaitsevõimele, mis oleks liiga kallis	
NATO trend	Kogu NATO-s toimub liikumine väikeste, mobiilsete ja tipp tehnoloogiliselt varustatud üksuste suunas	
Julgeoleku tootmine	Eesti ei tohi NATO-s olla mitte julgeoleku tarbija, vaid tootja, ja selleks on vaja kutselisi üksusi	
	Ajateenistuse asemel saab inimene ühiskonnale muud moodi kasulik olla – õppides, töötades	
Reservarmee võitlusvõime	Ühiskonna kasu Reservväelastel põhinevad üksused on madala võitlusvõimega ja aeglase reageerimiskiirusega	
Hoolitsus tehnikaga	Kutseline kaitsevõime hoiab paremini tema kätte usaldatud tehnikat ja relvastust	
Millegi arvelt	Kutseliste kaitsevõime arvu suurendamine saab tulla vaid ajateenijate arvu vähendamise arvelt.	
Ajateenistus vähendab patriotismi	Ajateenistus ja sõjaväeline sund mitte ei suurenda, vaid hoopis vähendab noorte isamaa-armastust, mistõttu sellest tuleks loobuda	
Noored ei taha	Noormehed ei soovi meeleldi kaitsevõime minna ja seal teenida	
Islandil pole armeed	Island, mis on väikeriik nagu Eestigi, saab hakkama täielikult ilma armeeta.	

Palgaarmee vastu

Argumendi märksõna	Argumendi sisu	
NATO ei nõua	NATO ei nõua Eestilt ajateenistusest loobumist	
Vene oht	Venemaa naabruses olev riigil ei piisa palgaarmeed	
Mehisus	Ajateenistus teeb noorukist mehe	
Ühiskonda integreerumine	Ajateenistus aitab erinevatest ühiskonnaklassidest noorukitel paremini ühiskonda sulanduda	
Sissid	Partisanisõda on efektiivne ka tänapäeval	
Palgasõdur peale teenistust	Kõik kutselised sõdurid ei teeni kuni pensionieani ning pärast erru minekut ei oska nad peale sõdimise enam midagi teha	
Põhiseadus	Põhiseadus sätestab, et kõik meeskodanikud peavad osa võtma riigikaitsest	
Soome eeskuju	Soomlased on oma kaitsevõime üles ehitanud kohustuslikule ajateenistusele	
Riigikaitse pole äri	Riigikaitset ei tohiks üles ehitada sellele, mis on odavam ja kodanikule vähemtülikam	
EKV ei ole NA	Eesti Kaitsevõime ajateenistust ei saa võrrelda Nõukogude Armee omaga	
Ajateenistus on odavam	Ajateenijate ülalpidamine on odavam kui palgasõdurite oma, kes tahavad palju palka	
Ajateenijad haritumad	Ajateenistus ei pea personali osas tööturuga võistlema	
Kaitsevõimeajateenistuse seadus	Vt Põhiseadus	
Iseseisev kaitsevõime	Eesti peab säilitama ka iseseisva kaitsevõime, st võime mõnda aega ilma NATO liitlaste abita vastu pidada, mida pelgalt palgaarmee pole võimalik saavutada	
Valik palgaarmeele	Ajateenijate puhul on suurem võimalus, et noor huvitub sõjavõimeajateenistusest ja jääb kutseliseks kaitsevõimeajateenijaks	
Spetsialiseerumiseks vähe inimesi	Kuna spetsialiseerumiseks ei ole vaja palju inimesi, siis ei muutu ajateenijate hulgas ja väljaõppes mitte midagi	
Palgaarmee kallis	Palgaarmee ülalpidamiseks pole Eestil piisavalt raha	
Kõigi asi	Riigi kaitsmine on kõigi kodanike asi	
Halvimad variandid	Riigikaitse peab alati arvestama kõige halvemate võimalustega, mitte parimatega	
Väikeriik	Väiksele riigile on reservarmee sobivam variant, kui suurriikidele, kellele sobib palgaarmee	
Meeskonnatöö	Ajateenistus annab noortele meeskonnatöö ja juhtimisalase kogemuse	

USA taastab	USA-s kavatakse ajateenistus taastada, kuna palgaarmee ei meelita piisavalt megi teenistusse	
Kaitsetahe	Eesti peaks ajateenistuse säilitama, kuna suur osa elanikkonnast on valmis riiki kaitsma	
Kodumaa kaitse	Eesti kaitseväge esmaseks ülesandeks on otseselt eesti territooriumi kaitsmine, mitte välismissioonidel osalemine	
Reservarmee koguaeg	Kui me likvideerime reservarmee, siis ohupildi muutudes ei jõua Eesti seda enam taastada	
Kodanikuühiskond	Ajateenistus soodustab tervikliku kodanikuühiskonna arengut	
Ausasi	Riigi teenimine ja kaitsmine on auasi, mitte ebameeldiv kohustus	
NATO § 3	NATO lepingu § 3 nõuab kõikidelt riikidelt iseseisvat kaitsevõimet	
Palgasõdur ebausaldusväärne	Machiavelli on öelnud, et palgasõdurid on arad, ebausaldusväärsed, ahned, reeturlikud jne.	
Island loob armee	Isegi väike Island, kes seni on olnud täiesti desarmeeritud, on otsustanud omale rajada armee, mis põhineb ajateenijatel.	
Alternatiivteenistus	Ajateenistuse kaotamine jätab riigi ilma suurest hulgast nendest noortest, kes valivad alternatiivteenistuse ja on väga vajalikud sotsiaalhoolekandesüsteemis (Saksamaal).	
Kasvatab kaitsetaht	Ajateenistuse läbinud noorte hulgas on palju suurem kaitsetahe	
NATO pole 100%	NATO julgeolekugarantii ei ole 100-protsendiliselt kindel, kuna seda ei ole kunagi tegelikkuses järele proovitud, samuti võib NATO abi hilineda	
Keeleõpe	Ajateenistus annab vene rahvusest noormeestele hea võimaluse eesti keelt õppida	
Turvamehed	Turvameesteks võetakse ainult neid, kes on ajateenistuse läbinud	
Pole piisavalt kutselisi	Eestis ei ole piisavalt inimesi, kes sooviksid minna elukutseliseks sõduriks, kuna peale Iraagi sündmusi on elukutselise sõduri elukutse palju ohtlikum.	
Šveitsi eeskuju	Eesti peaks jälgima Šveitsi eeskju, kes tänu totaalkaitse doktriinile ja tugevale reservarmeele jäi eemale Teisest maailmasõjast	
Totaalkaitse terrori ajal	Totaalkaitse doktriin on elujõuline ja rakendatav ka asümmeetriliste ohtude ajastul, kuna terrorism ei tunne riigipiire ning selle vastaseks võitluseks on vajalik kogu rahva ja kõigi riigistruktuuride ühine pingutus	
Kaitseliidule ajateenijaid	Ka vabatahtlikule Kaitseliidule on vaja ajateenistuse läbinud mehi, sest Kaitseliidu väljaõpe ei saa olla sama pikk kui ajateenistus	
Palgasõduri motivatsioon	Kutselist kaitseväge ei motiveeri mitte isamaa-armastus, vaid soov raha teenida	
1. dets 1924	1. detsembri putš kukkus läbi just seetõttu, et Eestis oli piisavalt sõdimiskogemusega reservväelasi	

Tabel 1. Artiklites esinenud argumendid.

Kodeerimise enda viisin läbi vastavalt kodeerimisjuhendile (vt. Lisa 1). Kodeerimisjuhendi kohaselt märkisin kodeerimisel muuhulgas ära ka selle, kes on artikli autor, mis tüüpi artikliga on tegemist žanriliselt, milline on artiklis esinev üldine hinnang, milliseid argumente seal kasutatakse ja kelle poolt. Mis puudutab argumentide selgitamist, siis selle läbiviimise kohta võin tuua näite järgmise lõigu kohta:

„*Sel juhul (palgaarmee puhul – P.K.) suudaks Soome oma praeguste kaitsejõudude juures kaitsta vaid Helsingit ja Vantaad. Kaasaegse armee teatud üksustes peavad muidugi olema profid,*” ütles Tammsaar. *“Minu veendumuse kohaselt on riigikaitse kõigi kodanike asi.”*“ (Kalamees 2003-3).

Antud lõigus esineb kaks argumenti, mis on mõlemad suunatud muudatuste vastu: esimene neist on „Palgaarmee kallis“, st palgaarmee läheb liiga palju maksma; teiseks argumendiks on „Kõigi asi“, mille kohaselt on riigi kaitsega tegelemine kõigi Eesti vabariigi kodanike asi.

Argumentatsiooni on kvalitatiivselt uuritud varem mitmel viisil. Päril põhjaliku ülevaate kvalitatiivsetest uuringutest on teinud Frans H. Van Eemeren, Rob Grootendorst, Sally Jackson ja Scott Jacobs artiklis „Argumentation“, mis ilmus raamatus *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 1.* (T.A. van Dijk'i toimetatud, 1997). Nende sõnusti on kõige levinum definitsioon argumendile väide, millele on lisatud põhjendus (van Eemeren et al 1997). Samas tuuakse hiljem näidetena välja, et väide või osad põhjendusest võivad olla peidetud ning tekstide sees lihtsalt juurde mõeldud.

4. UURIMISKÜSIMUSED

Nagu öeldud, on antud uurimistööle kaks peamist eesmärki: ühest küljest vaadelda, milliseid argumente kasutati ja kelle poolt kasutati armeereformi teemalises diskussioonis, teisest küljest aga analüüsida selle diskussiooni põhjal, millised järeldusi Eesti meedia mitmekesisuse (*diversity*) kohta võib teha.

Seega on esimese eesmärgi puhul peamised uurimisküsimused järgmised:

- Kes ka milliste argumentidega põhjendati ajakirjanduses arvamust, et Eesti peaks loobuma või vähendama ajateenijate arvu?
- Kes ja milliste argumentidega põhjendati ajakirjanduses arvamust, et Eesti peaks säilitama ajateenistuse vähemalt senises mahus?

Mis puudutab mitmekesisust, siis antud juhul oleksid peamisteks uurimisküsimusteks:

- Kuidas erines temaatika konstrueerimine ja argumentide kasutus Eesti Päevalehes ja Postimehes.
- Kas kaks päevalehte lisaks temaatilisele mitmekesisusele ka täiendasid ja/või võimendasid teatud huvigruppide (kõnelejate) argumente?
- Kas kahe konkureeriva päevalehe olemasolu mitmekesistab temaatika käsitlemise üldpilti?

Uurimistöö lõpptulemus peaks näitama seda, milliseid argumente ja kelle poolt kasutati Eesti Päevalehes ja Postimehes ning kuidas kaks päevalehte omavahel teema käsitlemisel erinesid.

Töö peamine hüpotees on järgmine: mõlemas väljaandes esinevad peamised argumendid on küll sarnased, kuid esines erinevusi nende esitamise sageduses.

5. UURIMISTULEMUSED

Antud peatükis annan ma esmalt ülevaate sellest, milline oli argumentide kasutamise, argumentide kasutajate ja artiklites esineva üldise hinnangu olukord mõlemas päevalehes kokku, et saada ülevaate sellest, milliseid argumente ja kelle poolt antud diskussiooni käigus ühtekokku kasutati. Seejärel võrdlen ma omavahel seda, kuidas erines argumentide kasutamine ja sagedus Eesti Päevalehe ja Postimehe omavahelises võrdluses ning kuidas erinesid analüüsitud artiklites sõna saavad kõnelejad. Seega peaks antud peatükk andma vastuse sellele, milliseid poolt- ja vastuargumente kasutati ning kuidas erines antud temaatika käsitus kahes konkureerivas päevalehes.

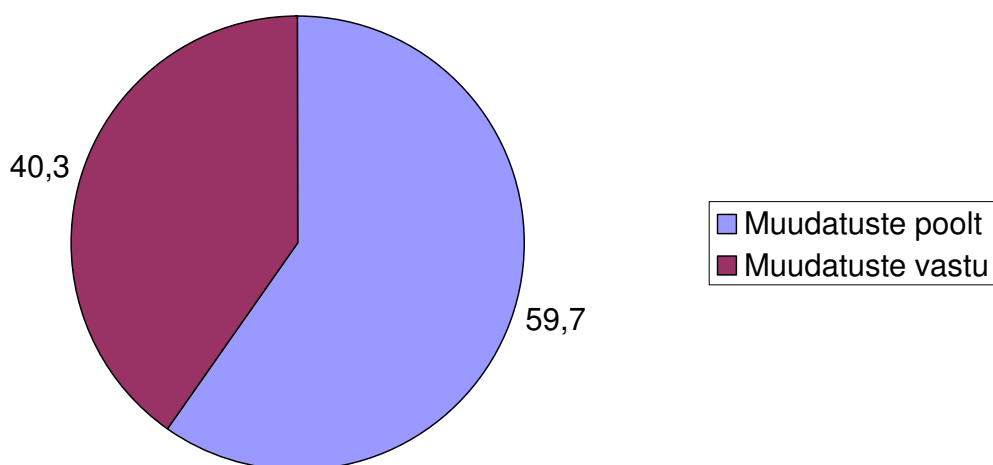
Selguse huvides on analüüsitav periood (2002. aasta november kuni 2004. aasta lõpp) jagatud kolme alaperioodi, mis erinevad üksteisest pikkuse, temaatika sisu ja käsitlemise tiheduse poolest (Tabel 2). Antud periodiseeringust avaldub selgelt periood, mil teemat käsitleti eriti sagedasti – 2003. aasta augustist kuni novembrini, mil antud temaatikat kajastati peaaegu 5 korda sagedamini, kui I ja III perioodil. II perioodist pärinevad ka valitud artiklid, mis kuuluvad kvalitatiivse analüüsi alla.

Periood	Perioodi keskne uudis/sündmus	Artiklite arv/esinemissagedus	Perioodi põhilised märksõnad
I periood 2002 nov.-2003 aug.	Praha tippkohtumine, kus Eesti saab liitumiskutse NATO-ga	EPL: 19 artiklit/ 2,1 artiklit kuus PM: 21 artiklit/ 2,3 artiklit kuus	NATO, kollektiivkaitse, uut tüüpi ohud, traditsioonilise vaenlase kadumine
II periood 2003 aug.-2003.nov	Valitsus tutvustab kaitseväge uut arengukava, puhkeb diskussioon	EPL 34 artiklit/ 11,3 artiklit kuus PM: 33 artiklit/ 11 artiklit kuus	Kaitseväge kohandamine uut tüüpi ohtudele, kaitseväreform, totaalkaitse
III periood 2003.nov-2004 dets.	Eesti saab NATO liikmeks, valmib kaitseväge uus arengukava.	EPL: 32 artiklit/ 2,2 artiklit kuus PM: 17 artiklit/ 1,2 artiklit kuus	Kesksed märksõnad puuduvad.

Tabel 2. Temaatika kajastamise periodiseering.

Kokku leidsin antud perioodi jooksul käsitletava teema kohta 156 artiklit, millest 85 ilmus Eesti Päevalehes ja 71 Postimehes. Seega võib väita, et artiklite arvu poolest käsitleti antud temaatikat mõlemas väljaandes enam-vähem võrdsel määral.

Muudatusi pooldavad ja vastustavad argumendid jagunesid kahes päevalehes arvuliselt järgmiselt: muudatusi ja palgaarmeed pooldavaid argumente kasutati analüüsitud artiklites kokku 268 korral, ajateenistust pooldavaid argumente aga 177 korral, kokku kasutati erinevaid argumente 445 korral.

Graafik 1. Argumentide jagunemine kõikides väljaannetes.

Kokku kasutati diskussiooni käigus 70 erinevat argumenti, millest 30 rääkisid muudatuste poolt ja 40 nende vastu. Arvestades seda, et kokku esines palgaarmeed pooldavaid argumente arvuliselt ligi 100 võrra rohkem kui ajateenistust pooldavaid, võib väita, et ajateenistuse pooldajate argumendid olid mõnevõrra suurema varieeruvusega.

Kui vaadelda seda, milliseid argumente esines kokku nii ajateenistuse poolt kui ka vastu, siis selgub, et palgaarmee pooldajate argumendid kasutasid oma argumente palju kontsentreeritumalt (vt Lisa 2). Ilmnes, et esimesed kuus diskussioonis kasutatavat argumenti

on ühel või teisel moel palgaarmee pooldavad. Seejuures võib väita, et nendest kuuest argumendist kolm esimest („NATO trend“, „Otsest ohtu pole“ ja „Uut tüüpi ohud“) omakorda kuuluvad *agenda setting*’u esimesele tasemele, kuna nad püstitavad selge seisukoha selle suhtes, mille poole liigub globaalne julgeolekukeskkond tervikuna. Arvestades niivõrd suurt esinemissagedust, võib teatud kindlusega ka väita, et need argumendid olid selleks ajaks praktiliselt muutunud juba käibetõdedeks, mis ei vajanud enam tõestamist.

Alles populaarsuselt neljas argument – „Reservarmee rakendusteta“ kuulub agenda settingu teisele tasemele, kuna see on eelmistest juba võrreldamatult detailsem ning vajab tõestamist (eriti Eesti kontekstis). Populaarsuselt viies argument („Vene oht“) läheb aga oma sisult selgesse vastuollu kolme esimesega, kuna väidab, et Venemaa naabruses oleva Eesti jaoks säilib ka edaspidi teatud otsese sõjalise rünnaku oht. Selle argumendiga ühtib ka populaarsuselt seitsmes argument „Iseseisev kaitsevõime“, mis põhimõtteliselt viitab sellele, et Eesti jaoks kehtivad siiani veel nn traditsioonilised julgeolekuohud, millede vastu seismiseks on vaja suuremat reservarmeed, mis suudaks potentsiaalsele sissetungijale seni vastupanu osutada, kuni saabuvad NATO abiväed.

Nagu eespool märgitud, on argumentide autorid jagatud mitmetesse gruppidesse ja alagruppidesse. Tabelist (vt Lisa 3) selgub, et kõige enam esinesid oma argumentidega analüüsitud artiklites Eesti koalitsioonipoliitikud, ajakirjanikud, NATO poliitikud ja tavalised inimesed. Seejuures torkab silma, et kui NATO ja kodumaised koalitsioonipoliitikud toetasid selgelt muudatusi, siis ajakirjanike puhul olid argumendid enam-vähem tasakaalu ning tavalised inimesed kaldusid selgelt ajateenistuse säilitamise poole.

Koalitsiooni- ja opositsioonipoliitikutest rääkides tasub silmas pidada, et poliitilise koalitsiooni puhul kaldusid kaldusid Res Publica ja Rahvaliid toetama ajateenistusel põhinevat totaalkaitse mudelit, kuid nende hääl ei olnud ilmselt nii selgelt kuulda kui palgaarmee pooldajate oma. Opositsiooni puhul tuleb meeles pidada, et selle grupi hulka kuulus ka muudatuste üks peamisi eestkõnelejaid, tollane keskerakondlasest Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees Sven Mikser, kelle arvamused kattusid tavaliselt kaitseminister Margus Hansoni omadega, ühel juhul esinesid nad koguni ühisartikliga (Hanson & Mikser 2003).

Sõjaväelastest argumenteerijate puhul torkavad samuti silma mitmed huvitavad detailid. Näiteks ei praktiliselt ei esine oma seisukohtadega Eesti Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda kuuluvad ohvitserid – kahel korral mainivad nad vaid uut tüüpi ohte ja otsese ohu puudumist ning ühel korral argumenti „Iseseisev kaitsevõime“. Nendest palju aktiivsemalt võtavad ajakirjanduses sõna ohvitserid, kes otseselt ei kuulu Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda, ning on valdavalt muudatuste vastu. Täielikult puuduvad igasugused muudatusi pooldavad argumendid eru- ja reservohvitserid, kes olid ühtedeks riigikaitsedebati õhus hoidjateks, nagu allpool selgub.

Huvitav on ka see, et peaaegu täielikult polnud diskussioonis kuulda ajateenijate häält, kuigi just nemad peaksid kõige paremini teadma näiteks seda, kas ajateenistusest on noormeestele kasu või mitte; ka kõik arutlusel olnud reformid oleksid otseselt neid puudutanud. Ajateenijad esinesid oma argumentidega vaid kolmel korral, seejuures ühel korral mainiti argumenti „Noored ei taha“, ülejäänud kahel juhul oli tegemist vene rahvusest ajateenijatega, kelle argumentide kohaselt annab Kaitsevägi neile hea keeleoskuse ning hiljem paremad võimalused turvamehe ametisse pürgimisel. (Tali 2004).

Huvitav pilt joonistub välja ka siis, kui võrrelda Eesti ja välismaiste julgeolekuspetsialistide suhtumist – kui Eesti spetsialistid kalduvad väga selgelt ajateenistuse ja totaalkaitse säilimise poole, siis välismaiste spetsialistide puhul on olukord vastupidine.

5.1 Eesti Päevalehe ja Postimehe omavaheline võrdlus

Käesolevas alapeatükis vaatlen esmalt seda, milline oli artiklites esineva üldise hinnangu erinevus Eesti Päevalehe ja Postimehe lõikes; teiseks seda, kuidas erines erinevate argumentide kasutamine ja sagedus kahes päevalehes; kolmandaks aga seda, kuidas erines argumentide kasutajate esinemine kahes väljaandes ning lõpuks seda, millised argumenteerijad milliseid argumente kasutasid.

5.1.1 Artiklite žanriline jagunemine Eesti Päevalehes ja Postimehes.

Kui võrrelda Eesti Päevalehes ja Postimehes antud teema kohta ilmunud kirjutisi nende žanri järgi (uudis, arvamislugu, intervjuu jne), siis selgub, et kõige popularsemate žanrite – laiendatud uudise ja arvamusloo – puhul nende kirjutiste arvus väga suuri erinevusi ei eksisteeri (Vt. Lisa 4). Mõlemas väljaandes on laiendatud uudiseid praktiliselt võrdselt (27 Eesti Päevalehel ja 26 Postimehel), arvamislugusid on Eesti Päevalehes pisut enam (27 Postimehe 19 vastu), kuid siinkohal tuleb meele pidada ka seda, et Postimehes oli ka erinevate artiklite koguarv mõnevõrra väiksem kui Eesti Päevalehes.

Küll aga esines antud teemat käsitlevaid intervjuusid Postimehes kolm korda rohkem kui Eesti Päevalehes. Vahest olulisemaks näitajaks võib aga pidada seda, et kui Eesti Päevalehes ilmus muudatuste-teemalisi juhtkirju 5 tükki, siis Postimehes oli neid vaid üks. Seda võib teatud mõttes pidada oluliseks momendiks, sest ajalehtedes on juhtkiri üldjuhul n-ö toimetuse üldise suhtumise näitaja. Teatud mõttes näitab see, mitu korda ühte või teist teemat juhtkirjades käsitletakse seda, kui oluliseks või ebaoluliseks ajakirjanikud ise antud teemat peavad. Samas nõuab antud juhul kindla järelduse tegemine aga seda, et tuleks uurida ka kahe päevalehe sisemist töökorraldust ning seda, kes ning millistel alustel ja motiividel kummaski väljaandes üldse juhtkirju kirjutab.

Lugejakirju oli antud juhtumi puhul kummaski lehes suhteliselt vähe – Eesti Päevalehes 7 ja Postimehes 4, mis annab tunnistust sellest, et lugejakirjade kirjutaja – tavalise inimese hääl – väga palju kajastust ei leidnud, eriti kui arvestada seda, et ka teiste žanrite kirjutistes esitasid oma argumente peamiselt kõik teised kui „inimesed tänavalt“.

5.1.2 Artiklites esinev üldine hinnang

Esmalt oleks kasulik sisse tuua ka võrdlus artiklites esineva üldise hinnangu kohaselt. Kuigi üldist hinnangut on üldjuhul suhteliselt raske kindlaks määrata ning täpse hinnangu kindlaks määramine on üldiselt suhteliselt subjektiivne tegevus, on väljajoonistuvad tendentsid siiski mingil määral üldist olukorda peegelduvad. Vastavalt kodeerimisjuhendile sai analüüsitavaid artikleid jaotada artiklis esineva üldise hinnangu alusel neutraalseteks, muudatusi pooldavateks, muudatusi vastustavateks ning artikliteks, millede üldist hinnangut pole võimalik kindlaks määrata. Kokkuvõttes jagunesid analüüsitavad artiklid üldise hinnangu poolest järgmiselt (vt tabel 3)

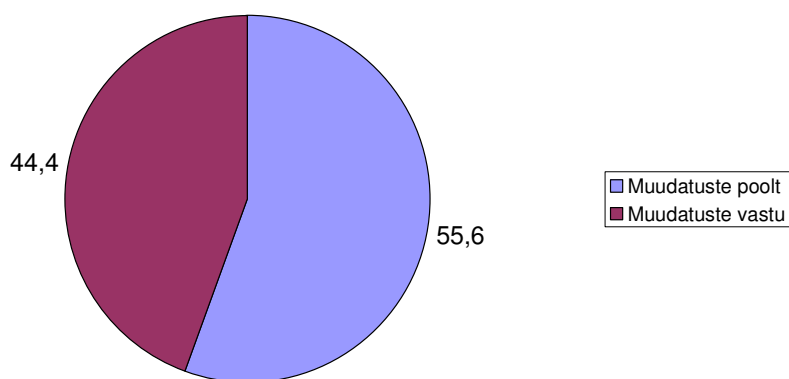
Üldine hinnang	Eesti Päevaleht	Postimees	Kokku
Neutraalne	23	26	49
Muudatusi pooldav	13	22	35
Muudatusi vastustav	23	13	36
Üldist hinnangut pole võimalik kindlaks määr.	26	10	36
Kokku	85	71	156

Tabel 3. Artiklites esinev üldine hinnang.

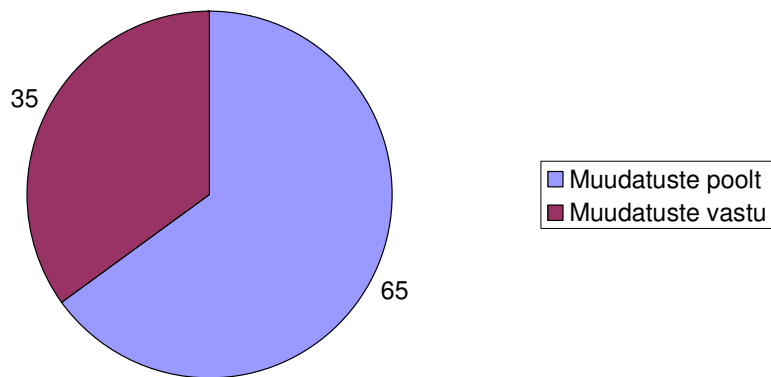
Kuigi täiesti teaduslikult pole võimalik kindlaks määrata, milline on artikli üldine hinnang, siis sellest hoolimata joonistuvad kahe päevalehe vahel välja teatud kontrastid. Nii näiteks nähtub tabelist, et selle vahel, kui palju on muudatusi selgelt vastustavaid või pooldavaid artikleid, esineb Postimehe ja Eesti Päevalehe vahel peaaegu diametraalne erinevus: Postimehes on muudatusi selgelt pooldavaid artikleid peaaegu sama palju kui Eesti Päevalehes on vastustavaid, ning vastupidi. Samas on neutraalsete artiklite suhtarv suhteliselt sarnane, kuid Eesti Päevalehes esineb tunduvalt enam artikleid, milledes esinevat üldist hinnangut pole võimalik kindlaks määrata.

5.1.3 Argumentide võrdlus Eesti Päevalehes ja Postimehes.

Kui vaadelda muudatusi pooldavaid ja vastustavaid argumente kokku, siis selgub, et keskmiselt olid kahe väljaande peale kokku umbes 60% artiklites esitatavatest argumentidest muudatusi pooldavad ja 40% vastustavad. Kui vaadelda aga poolt- ja vastuargumentide esinemist kahe omavahel võrreldava päevalehe lõikes, siis selgub, et Eesti Päevalehes esineb keskmisega võrreldes mõnevõrra vähem poolt-argumente (vt graafik 2), Postimehes on poolt-argumente aga mõnevõrra keskmisest enam (vt. Graafik 3). Siiski jäävad ka Eesti Päevalehe puhul poolt-argumente rohkem kui vastu-argumente.

Graafik 2. Argumentide jagunemine Eesti Päevalehes.

Graafik 3. Argumentide jagunemine Postimehes.

Selline poolt- ja vastuargumentide osakaal peegeldab küllaltki ilmekalt ka erinevusi Eesti Päevalehe ja Postimehe artiklites esinevas üldises hinnangus (vt Tabel 3).

Kui võrrelda omavahel Eesti Päevalehes ja Postimehes kasutatavaid populaarsemaid argumente (vt. Lisa 5), siis selgub, et kolm enimkasutatavat argumenti („Otsest ohtu pole“, „NATO trend“ ja „Uut tüüpi oht“) on mõlema väljaande puhul samad, lihtsalt erineb nende järjestus esikolmikus. Küll on aga suur erinevus selles, kui palju neid argumente omavahel võrreldes arvuliselt kasutati. Näiteks kui Postimehes kasutati analüüsitaval ajavahemikul argumenti „NATO trend“ 28 korral, siis Eesti Päevalehes esines see argument vaid 14 korral st kahe korra vähem. See on tähelepanuväärne, arvestades seda et Postimehes ilmus antud temaatika kohta 14 artiklit vähem kui Eesti Päevalehes.

Populaarsuselt neljandal kohal oli Eesti Päevalehes esimene muudatusi vastustav argument „Vene oht“, mida esines 14 korral, samas kui Postimehes esines seda argumenti vaid 6 korral. Postimehel omakorda oli populaarsuselt neljandal kohal muudatusi pooldav argument „Reservarmee rakendusest“ (16 korral), mida seevastu Eesti Päevalehes mainiti 6 korral.

Kui vaadelda erinevate poolt- ja vastu-argumentide koguarvu, siis nähtub, et Eesti Päevalehes on neid kokku 60, Postimehes aga 51. Seejuures on Postimehes mitmete (peamiselt muudatusi

pooldavate) argumentide esinemissagedus suurem kui Eesti Päevalehes, mistõttu võib väita, et Postimehes saavad oma argumentidega rohkem esineda muudatuste pooldajad, kes kasutavad oma argumente kontsentreeritumalt.

Eesti Päevalehes seevastu esineb hulga enam mitmeid suhteliselt vähe-esinevaid argumente, mistõttu võib kindalt väita, et Eesti Päevaleht elavdas suurema hulga erinevate argumentidega.

5.1.4 Argumentide autorid Eesti Päevalehes ja Postimehes.

Huvitavad erinevused selguvad ka siis, kui võrrelda seda, millised argumentide autorid Eesti Päevalehes ja Postimehes sõna said (vt Lisa 6, Lisa 7). Eesti Päevalehes on enim sõna saanud argumenteerijaks Eesti koalitsioonipoliitikud, kelle esitatud argumendid on pea kõik (52 muudatusi pooldavat ja 7 vastustavat) muudatusi pooldavad. Postimehe puhul on antud diskussioonis enim sõna saanud aga mitte kodumaised argumenteerijad, vaid hoopis NATO poliitikud, kes samuti pea ühehäälselt kasutavad muudatusi pooldavaid argumente. NATO poliitikele järgnevad Postimehes siiski ka Eesti poliitikud koalitsioonist.

Mõlema väljaande puhul on antud diskussioonis väga aktiivselt omi argumente esitanud väljaannete enda ajakirjanikud, kuid tundub, et nende suhtumine arutluse all olnud muudatustesse oli küllaltki erinev. Kui Eesti Päevalehe puhul olid argumentide esitajateks ajakirjanikud kokku 42 korral, kusjuures muudatuste poolt esitasid nad argumente 16 korral ja vastu 26 korral, siis Postimehe puhul on olukord pigem vastupidine. Postimehes on ajakirjanike poolt esitatud kokku argumente 24 korral, millest 14 on muudatusi toetavad. See tendents ühildub ka asjaoluga, et Postimehes esines Eesti Päevalehest enam artikleid, milledes esinev üldine hinnang oli muudatusi pooldav.

Mõlemas väljaandes on küllaltki palju sõna saanud ka argumentide autorid, keda mina olen liigitanud kui „Tavalised inimesed“ – peamiselt on nende argumendid pärit lugejakirjadest ja aeg-ajalt ajalehtede paberväljaannetes avaldatavatest internetikommentaaridest. Nende puhul nii Eesti Päevalehe kui ka Postimehe puhul tulemus enam-vähem sama – ülekaalukalt muudatusi vastustav.

Oluline erinevus ilmneb aga selles, milliste argumentidega esinevad kahes Eesti Päevalehes ja Postimehes opositsioonipoliitikud (suurema osa vaadeldavast ajajärgust moodustasid Riigikogus poliitilise opositsiooni Keskerakond, Isamaaliit ja Mõõdukad/Sotsiaaldemokraadid, hiljem lisandusid neile ka veel Keskerakonnast eemaldunud nn sotsiaalliberaalid). Kui Eesti Päevalehe puhul olid suurem osa argumente (10 14-st) muudatusi vastustavad, siis Postimehe puhul on olukord vastupidine – 22-st opositsioonipoliitikute poolt esitatud argumentidest 19 on muudatusi pooldavad. Siinkohal tuleb loomulikult meeles pidada, et üks peamisi muudatuste eestvedajaid oli tollane Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees, opositsioonipoliitik Sven Mikser, kuid sellest hoolimata jääb antud statistikat vaadates mulje, justkui oleks opositsioon valitsuse kavadesse peaaegu ilma igasuguse vastuseisuta suhtunud.

Oluline erinevus on ka selles, et Postimehes ei ole antud juhul oma argumentidega esinenud Eesti reservohvitserid, kes kohe arengukavade esitlemise alguses tugevalt kaitseministeeriumi plaane vähendada ajateenijate arvu poole võrra. Kõik diskussioonis esinevad reservohvitseride-poolsed argumendid leidsid avaldamist vaid Eesti Päevalehes. See-eest said Postimehes mõnevõrra enam sõna Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda mitte-kuuluvad ohvitserid, kellede puhul esines mõlemas väljaandes peamiselt muudatusi vastustavad argumendid.

Küllaltki palju esines mõlema väljaande puhul ka seda, et argumendi autorit ei olnud võimalik kindlaks määrata. Kuna tavaliselt oli selliste argumentide puhul tegemist väga üldiste käibetõdedega, või puudus absoluutselt igasugune viide sellele, kust argument pärines, ei maksa nendele argumentidele erilist tähelepanu pöörata.

5.1.5 Argumentide kasutamine autorite poolt

Antud alapeatükis annan ma kerge ülevaate sellest, milliseid argumente mainisid need argumentide autorid, kes mõlemas väljaandes enim sõna said. Seejuures ei näe ma erilist põhjust võrrelda detailselt erinevate argumenteerijate argumentide kasutust nii Eesti Päevalehe kui ka Postimehe lõikes, kuna argumenteerijate argumendid olid mõlemas

väljaandes siiski küllaltki sarnased. Seetõttu lähtun ma antud juhul nende argumenteerijate argumentidest, milliseid esines mõlema väljaande peale kokku enim.

Enim esinesid oma argumentidega antud diskussiooni jooksul koalitsioonipoliitikud (vt. Lisa 8), kellede põhilised argumendid muudatuste puhul olid enam-vähem samad, mis kuulusid ka kokku enimkasutatud argumentide hulka: „NATO trend“, ja „Uut tüüpi ohud“, mis mõlemad kuuluvad selgelt *agenda setting*’u esimesele tasandile. Sellele järgnes populaarsuselt argument „Proff efektiivsem“, mis kuulub juba pigem *agenda setting*’u teisele tasandile, kuna tõstatab juba väite, mis tegelikult vajaks selgemat lahtiseletamist. Seda tihti ka tehti, antud argumenti teotavad otseselt näiteks argumendid „NATO trend“ ja „Vabatahtlikkus“.

Ka ajakirjanike puhul (vt. Lisa 9) olid populaarsemateks argumentideks „NATO trend“ ja „Uut tüüpi ohud“, kuid kuna ajakirjanikud võtsid antud diskussioonist ka ise elavamalt osa ja suhtusid tihti kaitseministeeriumi reformikavadesse kriitiliselt, esines ajakirjanike poolt ka suhteliselt palju muudatusi vastustavaid argumente „Iseseisev kaitsevõime“ ja „Vene oht“. Küllaltki palju esines ajakirjanike puhul ka argumente, millede sisu kuulub selgelt *agenda setting*’u teisele tasandile, st kus käsitletakse juba konkreetsete teemade sisu.

NATO riigi poliitikute argumentide puhul (vt. Lisa 10) torkab silma, et nende poolt esitati küll suhteliselt vähe erinevaid argumente, kuid neist peamisi korrati sagedamini, kui teiste argumenteerijate populaarseid argumente. Nii olid NATO riigi poliitikute poolt enimkasutatud argumentideks „Reservarmee rakendusest“, „NATO trend“ ja „Uut tüüpi ohud“. Seejuures kasutati nii Eesti Päevalehe kui ka Postimehe poolt mõningaid NATO riigi poliitikute samu argumente ja tsitaate mitmes erinevades artiklis korduvalt.

Eel-pool mainitute argumentidest erinesid tugevasti aga n-ö tavaliste inimeste argumendid (vt. Lisa 11), kellede suhtumine muudatusesse oli selgelt vastustav. Nii olid populaarsemateks argumentideks selle grupi puhul „Väikeriik“, „Vene oht“, „Iseseisev kaitsevõime“ ja „Kasvatatakse kaitsetahte“. Samas torkab silma ka see, et tavaliste inimeste poolt esitatud erinevaid argumente oli küll palju, kuid samas oli nende esinemise sagedus suhteliselt madal, mistõttu võib arvata, et tavaliste inimeste „hääled“ antud diskussiooni eriti palju ei mõjutanud.

Opositsioonipoliitikute enim-kasutatud argumendid (vt. Lisa 12) olid selgelt muudatusi pooldavad. Alles populaarsuselt viies argument oli muudatusi vastustav – „Kaitsetahe“.

Seejuures tuleb siiski taas toonitada, et suurem osa opositsioonipoliitikutele kuuluvatest argumentidest kuulub Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimehele Sven Mikserile.

Ohvitseride puhul, kes ei kuulunud Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda (vt. Lisa 13), olid prevaleerivateks argumentideks „Halvimad variandid“ ja „Iseseisev kaitsevõime“, samuti ka argument „Island loob armee“. Kahel korral esitati ka argument „Uut tüüpi ohud“, kuid antud juhul oli tegemist pigem olukorra konstanteerimisega, mitte selge argumendiga palgaarmee poolt.

Täielikult muudatusi pooldavate argumentidega esines grupp, kelle olen defineerinud kui ministeeriumiametnikud. Nende puhul on enim-kasutatud argumendid põhimõtteliselt samad, mis koalitsioonipoliitikute puhul.

Järgnevate argumenteerijate esinemissagedus antud diskussiooni puhul oli sedavõrd madal, et ma ei pea vajalikuks neid eraldi enam välja tuua.

6. KVALITATIIVNE ANALÜÜS

Kvalitatiivse analüüsi eesmärgiks on kindlaks teha, millised olid need ajakirjanduslikud artiklid ning argumendid, mis kogu debati ajal hoidsid diskussiooni „õhus“ ega lasknud sellel vaibuda. Samuti saab selle abil võrrelda seda, kuidas erines teatud kindlate sündmuste kajastamine kahes päevalehes, st millistele erinevatele aspektidele väljaandend rõhused.

6.1 Esimesed artiklid

Esimeseks artikliks, mis mainis seda, et kaitseministeeriumis on kavandamisel Kaitseväge uus arengukava, ilmus 2003. aasta 19. augustil Postimehes (Sildam, 2003)(Lisa 2). Artikli pealkiri – „Eesti kärbib ajateenijate hulka üle kahe korra“ – annab justkui märku sellest, et ajateenijate arvu vähendamine on juba kindlalt ära otsustatud, kuigi hilisemad sündmused näitasid ilmekalt, et see nii ei olnud. Samasugust tonaalsust kannab endas ka artikli juhtlõik, kus viidatakse ka teistele NATO uusliikmetele ning tuuakse sisse otsene loogika, mille kohaselt saab vähesema ajateenijate arvu arvelt välja õpetada rohkem kutselisi kaitseväelasi. Artiklis esineb ka küllaltki palju spetsiifilist sõnavara, mida ei saa pidada.

Artiklis kasutatakse küllaltki palju spetsiifilisi väljendeid, mis ei kuulu n-ö igapäevaste väljendite hulka (vähemasti mitte keskmise lehelugeja jaoks): julgeolekuhinnang, iseseiva tegutsemise põhimõte, tänapäevane julgeolekukeskkond, kõige tõenäolisemad rahvusvahelised ohud, kriisihaldamisoperatsioon, kukutusrünnak. Põhimõtteliselt võib väita, et tegemist on sõnadega, mis kuuluvad spetsiifiliste julgeolekuga seotud teemade hulka, mis ei olnud tollal pidevalt päevakorras. Selline sõnavara on ilmselt selge nendele, kes tegelevad seda tüüpi küsimustega igapäevaselt ning ajakirjanikele, kes antud temaatikat kajastavad, kuid tavalugeja jaoks võivad need küllaltki segaseks jääda.

Muudatuste sisu seisneb antud artikli põhjal järgmises: Eesti vähendab poole võrra ajateenijate arvu, et suurendada professionaalsete üksuste osakaalu, mis suudavad osa võtta rahvusvahelistest välisoperatsioonidest. Muutusi põhjendatakse sellega, et muutunud on ohuhinnang, mis ei näe lähima kümne aasta jooksul ette otsese sõjalise rünnaku ohtu, selle asemel tuleb keskenduda „uut tüüpi ohtude“ tõrjumisele.

Otseselt antakse antud artiklis sõna kolmele inimesele: peaminister Juhan Partsile, kaitseminister Margus Hansonile ning tolle aasta juulis Tallinnas käinud NATO Euroopa ülemjuhataja asetäitjale admiral Rainer Festile, kes kõik toetavad sõnades plaanitavaid muudatusi. Mingisuguseid vastuargumente keegi nendele kavadele antud artiklis ei esita.

Hoopiski teistsuguse suunitlusega on kavandatava armeereformi temaatikat käsitlev esimene uudis Eesti Päevalehes (Ojakivi 2003). Erinevused algavad juba artikli pealkirjast – „Kaitseministeerium saadab totaalkaitse erru“. Kuigi põhiliste muudatustena mainitakse antud artiklis samuti ajateenijate arvu vähendamist poole võrra, on sisse toodud väide, mille kohaselt tähendavad muudatused loobumist totaalkaitse kontseptsioonist ning „järgjärgulist üleminekut palgaarmeele“.

Samas on artiklis Postimehes omaga võrreldes enam spetsiifilist sõnavara, mis ilmselt lugejale arusaamatuks võis jääda: NATO kollektiivkaitseala, julgeolekusituatsioon. Ka sõna „totaalkaitse“ ei olnud tollal lähiajal päevakorras olnud, samuti ei olnud seda lahti seletatud ka selles artiklis. Artikli kõneviis on kindel ja kasutab sõnu „saadab“, „kutsutakse“. Muudatuste valitsusepoolsed põhjendused on samad mis Postimehe artikli puhul.

Postimehe artiklist erineb see uudis aga kahest aspektist: esiteks antakse mõista, et ajateenijate vähendamine tähendab justkui järgjärgulist üleminekut palgaarmeele ja totaalkaitse kontseptsioonist loobumist (seda väidavad „mitu kaitsepoliitikaga tegelevat Riigikogu liiget“); teiseks ei ole selle artikli puhul tegemist vaid pelgalt valitsuse poolsete seisukohtade edastamisega, vaid valitsuse kava kritiseerib Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste ülem kindralmajor Ants Laaneots, kelle sõnum rõhub peamiselt sellele, et kaitsevägi peab keskenduma halvimatele võimalikele stsenaariumitele, mitte parimatele.

Mõnevõrra selgemini mainitakse võimalike muudatusi ka ajateenijate st nende seisukohast, kellele kõneallolevad muudatused ilmselt enim mõju hakkavad avaldama. Öeldakse välja, et tulevikus hakatakse ajateenijateks võtma peamiselt füüsiliselt tugevamaid ja vaimselt stabiilsemaid noormehi, kes avaldavad soovi peale ajateenistust jätkata teenimist Kaitseväes ning on valmis võtma osa välismissioonidest.

Eesti Päevaleht kirjutas antud teemal ka oma 21. augusti juhtkirja (Juhtkiri 2003), milles esinev üldine hinnang väljendub juba pealkirjas: „Palgaarmee poleks hea.“ Juhtkirjas tõdetakse küll Eestit ümbritseva julgeolekukeskkonna muutumist, kuid jäädakse arvamusele, et ajateenistusel põhinev reservarmee oleks Eestile sobivam. Seejuures tuuakse ka sisse argumendid ajateenistuse poolt, kus pööratakse tähelepanu just sellele, mida annab ajateenistuse läbimine tavalisele noormehele: „Võib-olla ei ole traditsiooniline argument – armee aitab mehistuda – aina hägusemaks muutuvate soorollidega maailmas enam nii kaalukas kui enne. Aga armeeteenistus aitab noortel ka meeskonnatöö ja juhtimise alal areneda, MBA-stuudiumi käigus tegelikku juhtimist nii palju ei õpigi.“ Seega võib selle juhtkirja põhjal väita, et Eesti Päevaleht võttis Postimehega võrreldes selgelt kriitilisema hoiaku plaanitavate reformide suhtes.

Kokkuvõttes võib nende kahe artikli omavahelise kvalitatiivse võrdluse põhjal väita, et Eesti Päevaleht käsitles teemat mõnevõrra sügavamalt, nägi n.ö „puude taga metsa“ st tõi sisse väite, et ajateenijate vähendamine võib tähendada totaalkaitse kontspetsioonist loobumist ja üleminekut palgaarmeele. Samuti oli Eesti Päevaleht andnud kohe sõna ka kavatsetava reformi vastasele ning kirjeldanud lühidalt seda, mida tähendavad reformid tavalise ajateenija jaoks. Teisalt ei saa ju kindalt väita, et Postimehe tagasihoidlikum teemakäsitlus oli sihilik – võib-olla pressis Postimehe küllaltki ühepoolsele artiklit tagant lihtsalt tähtaeg ja artikli viimistlemiseks ja kõikide osapoolt arvamuse küsimiseks ei olnud lihtsalt aega, mida kahtlemata oli Eesti Päevalehe ajakirjanikul, kelle artikkel ilmus kaks päeva hiljem.

6.2 Debati laienemine

Edaspidi hakkas kahe väljaande teemakäsitlus aga üksteisest erinema. Kui esimestele artiklitele järgnenud nädala jooksul ilmusid Postimehes üks uudislugu (Mattson 2003) ja üks intervjuu (Sildam 2003-2), mis käsitlesid antud temaatikat, siis Eesti Päevalehes ilmusid selle nädala jooksul arvamuskülgedel 9 mitmes erinevas žanris kirjutist (arvamuslood, lugejakirjad), mis olid peaaegu kõik plaanitava reformi suhtes kriitiliselt meelestatud.

Postimehes ilmus 21. augustil uudislugu (Mattson 2003), mis oli selgelt muudatusi toetav, alustades juba pealkirjaga: „President Rüütel toetab kaitseväreformi“. Artiklis saab sõna

esmalts Eesti Vabariigi President Arnold Rüütel, keda võib minu arvates pidada väga autoriteetseks allikaks ning kelle sõnum seisneb selles, et muutunud julgeolekuohtudega maailmas peaks ka Eesti panustama sellistele üksustele, mis suudavad teha koostööd NATO liitlastega. Samuti esineb oma argumentidega selles artiklis põllumajandusminister, endine Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees Tiit Tammsaar, kes samuti reformi toetab. Lisaks sellele tsiteeritakse muudatusi toetavate lausetega ka USA Ühendatud Staabiülemate Komitee esimeest kindral Richard B. Myers'it.

Justkui selle artikli tasakaalustamiseks ilmus järgmisel päeval Postimehes intervjuu (Sildam 2003-2) Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste juhi, kindralmajor Ants Laaneotsaga, kus esines hulganisti argumente palgaarmee vastu ja senise, ajateenistusel põhineva totaalkaitse süsteemi kaitseks.

Eesti Päevalehe puhul oli debatt aga jäänud peamiselt lehe arvamuskülgedele, kus ilmus hulgaliselt kriitilisi kirjutisi. 22. augustil avaldati lehes valik internetikommentaare (Internetikommentaariid 2003) eelmise päeval ilmunud Mirko Ojakivi artikli kohta, kus esinesid peamiselt muudatusi vastustavad argumendid. Kõrvallehel ilmus aga küllaltki irooniline väikene kirjutis, mida ma ei osja žanriliselt määrata (Debatt 2003), kuid mis Eesti Päevalehes oli ristitud „Debatiks.“ Selles olid lühidalt välja toodud kaks tsitaati tollaselt peaministrilt Juhan Partsilt. Üks pärineb valimisteelsest perioodist, kus selgelt toetatakse ajateenistust ning mainitakse ka Venemaa poolset ohtu, teine pärineb aga 19. augusti Postimehe artiklist, kus mõõndakse muudatuste vajalikkust. Selline väikene ja sarkastiline nõelatorge Eesti Päevalehe poolt Res Publica pihta ei jäänud viimaseks, sest nädal hiljem, 28. augustil ilmus samal arvamusküljel väikene nupuke, mis kannab nime „Ajaloo ilu“, kus taas võrreldi kahte tsitaati, seekord respublikaanide Ken-Martti Vaheri ja Urmas Reinsalu suust. Neist esimene pärines 1993. aastast ja toetas täielikult palgaarmeed, teine oli aga avaldus 2003. aastast, kus omakorda asuti toetama kohustuslikku ajateenistust ja totaalkaitset.

Sellele järgnes Eesti Päevalehes 25. augustil küllaltki pikk ühisartikkel tollaselt kaitseministrilt Margus Hansonilt ja Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimehelt Sven Mikserilt (Hanson & Mikser 2003), kus muudatuste vajalikkust põhjendatakse peamiselt muutunud julgeolekuohtudega, mis „Euroopat ei ohusta enam massiivsed tankiarmeed, vaid ebastabiilsus kaugel laienenud Euroopast.“ Samal küljel on ka kaks lühemat arvamustlugu (Rebas 2003, Estam 2003), millele seisukoht on vastupidine Hansoni ja Mikseri artiklitele.

Peamiselt rõhatakse sellele, et Eesti peaks eelkõige siiski keskenduma sellele, kuidas kindlustada riigi julgeolekut just Eesti enda pinnal.

Järgmisel päeval ilmus Eesti Päevalehe arvamusküljel artikkel (Pihlakas 2003) reservohvitseride kogu aukohtu esimees ja vandeadvokaat Kaido Pihlakas on samuti plaanitavate muudatuste suhtes võtnud küllaltki kriitilise hoiaku.

Postimehe arvamuskülgedel algas antud debatt alles mõnevõrra hiljem ning ka siis võis selles märgata mitmeid erinevusi Eesti Päevalehe debatist. Ühest küljest ilmus seal 2. septembril aramusartikkel Sven Mikseri sulest (Mikser 2003), milles kasutatavad argumendid olid suhteliselt sarnased nendele, mis esitati Mikseri ja Margus Hansoni ühisartiklis Eesti Päevalehes. Küll aga toodi diskussiooni sisse mõõde, mis puudus Eesti Päevalehes – 5. septembril ilmus Postimehes õiguskantsler Allar Jõksi artikkel „Põhiseadus seab kaitseväreformile piirid“ (Jõks 2003). Selles vastustati plaanitavaid muudatusi Põhiseadusega, mille kohaselt on kõigil Eesti Vabariigi kodanikel kohustus riigikaitsest osa võtta. Võimaliku ülemineku puhul palgaarmeele Jõksi arvates esmalt vaja teha muudatused Põhiseadusesse. Samas esitab Jõks ka argumendi „Kaitsetahe“.

Järgnevatel nädalatel mõlema väljaande käsitus antud teema kohta siiski ühtlustub ning mõlemas ilmub suhteliselt võrdsel määral uudislugusid koalitsioonierakondade vahel ja sees tekkinud vaidlustest ning aramuslugusid ja lugejakirju, mis olid plaanitava armeereformi suhtes küllaltki kriitiliselt meelestatud. Seetõttu ei ole seda perioodi minu arvates eriti vajalik süvitsi lahata.

Oluline erinevus kahe väljaande vahel ilmneb aga septembrikuu viimasel kolmandikul, mil Eesti Päevaleht avaldas Eesti, Läti ja Leedu reservohvitseride assotsiatsioonide juhtide avaliku kirja (Dalbinš & Kliauza & Piirsalu 2003), mis väga teravalt kritiseeris kõigis kolmes riigis toimuvaid armeereforme, nähes neis „kasvavat otsest ohtu meie riikide sõltumatusele ja rahvuslikule julgeolekule.“ Eesti Päevaleht kirjutas antud kirja põhjal ka suhteliselt pika uudisloo (Õuema 2003), kus esitati argumente muudatuste vastu veelgi enam kui avalikus kirjas endas (tegemist oli reservohvitseride endi suuliste lausungitega), samuti ilmus arvamusküljel ka repliik antud teemal. Seetõttu on märkimisväärne, et Postimees seda kirja ega selles esinevaid argumente praktiliselt ei maininudki, kuigi kirja autorid –

reservohvitserid – on ühed peamised, keda oleksid mõjutama hakanud nii ajateenijate kui ka sõjaaegse reservi vähendamine.

Uue hoo sai debatt sisse oktoobri alguses, kuid seda peamiselt vaid Eesti Päevalehes. 1. oktoobri Eesti Päevalehes ilmus kaks uudislugu, mis otseselt või kaudselt käsitlesid armeereformi temaatikat: Jaanus Piirsalu uudislugu „Kaitseminister: sõjaväereform käsitletav tehinguna NATO-ga“ (Piirsalu 2003) ja Kai Kalamehe „Tudengid lähevad järjest meelsamini kaitsevähke“ (Kalamees 2003). Esimene artikkel on küll oma suundumuselt suhteliselt muudatusi pooldav, kuid minu arvates loob selle artikli kõrvale väga kriitilise fooni artikkel sellest, kuidas meie ühiskonna paremik – üliõpilased – suurima heameelega kaitsevähke ega teenima lähevad, arvestades eriti seda, et artiklid ilmusid samas numbris.

Kohe järgmisel päeval sai debatt veelgi enam hoogu juurde, kui Eesti Päevalehes ilmus kolm kirjutist, mis antud temaatikat küllaltki põhjalikult kajastasid. Esmalt uudislugu Kai Kalamehe uudislugu „Armeereform ähvardab võimuparteid riidu ajada“ (Kalamees 2003-2), mis tutvustas küllaltki põhjalikult erimeelsusi kaitsevähkereformi küsimustes nii koalitsiooni- kui ka opositsioonipoliitikute vahel. Samuti ilmus lehe arvamusküljel pikk artikkel tollaselt Reformierakonna esimehelt Siim Kallaselt pealkirjaga „Reaalkaitse – meie doktriin“ (Kallas 2003), kus esines otseselt ettepanek minna üle palgaarmeele, lähtudes liberaalsest ideoloogiast: „Tuleb üle minna reaalkaitsele, mille aluseks on vaba inimese vabad valikud ja vaba tahe. Sundteenistus ja sellele rajatud reservarmee ei sobi selle põhimõttega.“ Antud arvamuse puhul oli ametlikult tegemist erakonna esimehe kirjaga parteiliikmetele, kuid tegelikult oli see suunatud hoopiski avalikkusele. Sellest, millise reaktsiooni see artikkel lehelugejates tekitas, annab märku ka see, et 3. oktoobril ilmusid Eesti Päevalehe paberväljaandes ka valik internetikommentaare Siim Kallase artikli kohta, mida tavaliselt tehakse siis, kui artikkel on internetikommenteerijate poolt saanud väga aktiivse vastuvõtu osaliseks.

Eesti Päevalehe enda seisukohta peegeldas väga selgesti ka samal päeva juhtkiri, mille pealkirjaks oli „Riigikaitsemull“. Juhtkirjas öeldakse selgelt välja, et „Viimased poolteist kuud on Eesti riigikaitse tulevikudebati sildi all tegeldud pseudoprobleemiga.“. Kogu pseudoprobleemi esiletõstatajaks on Reformierakond, kelle poolt on „NATO standarditest välja rebitud soovitus – pigem väiksem, ent võimekam – on meelevaldselt seotud

Reformierakonna programmilise seisukohaga, et Eestis peaks looma palgaarmee.“. Samas mainitakse ka seda, et tegelikkuses ei eksisteeri otsest plaani minna üle palgaarmeele.

Lisaks antud diskussioonile puhkes Eesti Päevalehes umbes nädal aega hiljem veel üks, kus lisaks debatile ajateenistus vajalikkusest või mitte-vajalikkusest kerkis esile veel ka küsimus sellest, kas tegevteenistuses olevad Kaitseväe ohvitserid võivad sõna võtta küsimustest, mis väidetavalt peaksid olema täielikult poliitikute otsustada. Nimelt ilmus 8. oktoobri eesti Päevalehes Kaitsejõudude Peastaabis töötava leitnanti (hiljem kapten) Toomas Väli arvamyslugu „Rohkem allikakriitilist mõtlemist“ (Väli 2003). Selles kritiseeriti teravalt neid, kes peavad ajateenistust iganenuks ja ebaefektiivseks, lähtudes sellest, et palgaarmee pooldajate väide, justkui toetab USA sõjandusteoreetik J.F.Dunnigan ideed ajateenistusel põhinevate armeede iganemisest, on kontekstist välja rebitud ja oli algselt mõeldud kirjeldamiseks endise Nõukogude Liidu armeed, kus valitsesid „madal moraal, vargused, ajateenijate väärkohtlemine, alkoholism.“ Samuti kritiseerib Väli väga irooniliselt väidet (otseselt sellist argumenti analüüsitud artiklites ei leidu), justkui võrduks üks tänapäevaselt relvastatud, varustatud ja väljaõpetatud palgasõdur terve reservväelaste rühmaga (rühm on tavaliselt 30- kuni 50-meheline sõjaväeline allüksus). Väli arvates on selline väide „sõjanduslikult nii küündimatu, et loodetavasti ei ole väljaütleva seda ise välja mõelnud.“ Sellele järgneb küllaltki pikk ja spetsiifiline võrdlus ühe tänapäevaselt varustatud sõduri käsutuses oleva relvastuse ja „Wehrmachi reservistidest koosneva jalaväerühma aastast 1939“ relvastuse vahel.

Kuigi antud artiklis ei mainitud isegi kaudselt ühtegi palgaarmee pooldajat või palgaarmeed toetavad poliitilist jõudu, sai artikkel väga terava vastulöögi 14. oktoobril, kui Riigikogu liige reformierakondlasest liige Jürgen Ligi avaldas arvamust „Vapper Leitnant seljatab NATO“ (Ligi 2003). Artikli esimene osa koosnes peamiselt hägustest vihjetest kaitseväelaste keeleoskuse kohta ja Toomas Väli nimetamises tankistiks, artikli teises osas esitati aga argumente palgaarmee poolt, mis ma oma kvantitatiivses analüüsis olen tähistanud märksõnadega „Proff efektiivsem“, „Vaba tahe“, „Vabatahtlikkus“. Kokkuvõttes ei saa öelda, et Ligi antud artiklis otseselt üritaks pareerida Toomas Väli argumente. Küll aga tõstatas antud debatt üles küsimuse selle kohta, millisel määral võivad kaadrikaitseväelased osaleda avalikkuses kaitsepoliitika põhisuundade väljatöötamisel – küsimus, mis jõudis ka õiguskantslerini.

6.3 Ajakirjanike suhtumine

Kuigi kvantitatiivne analüüs näitas selgelt seda, et nii Eesti Päevalehes kui ka Postimehes avaldatud argumentide hulk oli selgelt kaldu muudatuste toetamise poole, ilmnes mitmetest artiklitest see, et muudatustest kirjutavad ajakirjanikud ei olnud ise sugugi vaimustuses plaanitavast reformist – vastupidi, nad suhtusid sellesse küllaltki kriitiliselt. Et illustreerida ajakirjanike suhtumist (siis kui neil oli otsene võimalus seda väljendada) ja nende poolt enim kasutatud leidnud argumente, analüüsin lühidalt ka ühte Eesti Päevalehe reporteri ja ühte Postimehe reporteri arvamustlugu plaanitava reformi teemadel.

10. septembril 2003 ilmus Postimehes ajakirjanik Kaarel Kaasi aramusartikkel pealkirjaga „Kas kaitsta või mitte kaitsta?“ (Kaas 2003)(Lisa 17). Kaas seab artiklis kahtluse alla kaitseministeeriumi ametnike väite, et ajateenijate arvu kahekordne vähendamine vabastab suure hulga ressursse kaitseväge professionaalsemaks muutmiseks. Kaas ütleb selle aksioomi kohta, et „Paremal juhul on siin tegemist tahtmatu eksitusega, halvemal juhul aga teadliku hämamisega. Kaitseministeeriumi arvutuste kohaselt läheb 1500 ajateenija väljaõpetamine aastas maksma nimelt 54,36 miljonit krooni.“

Edasi esitab Kaas mitmeid arvutusi selle kohta, kui palju läheks maksma suure hulga kutseliste sõdurite palkamine. Artikli põhiline seisukoht edastab aga seda, et ajateenijate kahekordne vähendamine jätkaks Eesti Kaasi väitel praktiliselt ilma piisavast hulgast väljaõpetatud reservväelastest ja muudaks seega olematuks iseseisva kaitsevõime olemasolu, mis on üheks NATO välisabi vastuvõtmise eelduseks.

Märkimisväärsel kombel esineb küllaltki sarnaste seisukohtadega 15. oktoobril ilmunud artiklis Eesti Päevalehe ajakirjanik Priit Simson, kelle aramusavaldus kannab pealkirja „Seda kaitseminister ei räägi.“ (Simson 2003)(Lisa 18). Ka selles artiklis esitatakse arvutusi, mida tähendaks ajateenijate arvu vähendamine poole võrra, ainult et Simson kasutab siin hoopiski eredamaid värve kirjeldamaks seda, mis saab eestlastest, kellel sõjaväeline väljaõpe saamata jääb: „Neist saavad sihtmärgid, kes vastu ei lase.“ Samuti mainib Simson argumenti „Iseseisev kaitsevõime“ ja „NATO § 3“, mis on omavahel tihedalt seotud.

Samuti leidub artiklist näide selle kohta, kuidas praktikas on leidnud kasutamist väikene, mobiilne ja professionaalne kaitsevägi“, mida palgaarmee pooldajad soovitasid: „Kui 1990. aastal Saddam Hussein vallutas äkkrünnakuga Kuveidi (mida kaitsesid 5000 “mobiilset, hästi

väljaõpetatud professionaalset sõdurit”), kulus ameeriklastel kümmekond päeva, et esimesed kerged üksused naaberriiki saabuks, ja ligi kuu, et minimaalne soomusjõud ühes moonaga päralt jõuaks. Kuveidi vabastamiseni jäi veel ligi pool aastat, mille käigus iraaklased kogu maal keskkonnakatastroofi korraldasid.“

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et nende kahe artikli juures esines üks väga huvitav aspekt: nimelt esitati seal otseseid arvutusi selle kohta, kui palju plaanitavad muudatused tegelikkuses maksma läheksid ning mida need tähendavad meie reaalsele kaitsevõimele. Kuigi arvutused olid küllaltki lihtsad, üldised ja hüpoteetilised, on märkimisväärne see, et sarnaseid arvutusi teised debatist osavõtjad, ei muudatuste pooldajad ega vastased, ei esitanud. Huvi pakub ka argumendi „NATO § 3“ (st iga NATO riik peab tagama ka esmase iseseisva kaitsevõime) mainimine Priit Simsoni poolt, mida samuti mujal ei esinenud, kuigi argumente NATO trendide, abi ja kohustuste kohta esines küllaltki massiliselt.

7. JÄRELDUSED

Antud peatükis teen üldise kokkuvõtte sellest, kuidas antud temaatika kajastus Eesti Päevalehes ja Postimehes üksteisest erines ning kuidas peegeldab ajakirjandusliku mitmekesisuse olukorda.

Mis puudutab mõlemas päevalehes artiklites esinevat üldist suhtumist antud teematikasse, siis selgus, et artiklites esinev üldine hinnang oli arvuliselt diametraalselt erinev mõlema väljaande puhul (vt. Tabel 3), kuid tuleb siiski silmas pidada ka seda, et mõlemas lehes oli küllaltki palju ka artikleid, mida ma hindasin kui neutraalseid või artikleid, millede puhul pole üldist suhtumist võimalik kindlaks teha.

Argumentide arvult olid mõlema lehe puhul ülekaalus muudatusi pooldavad argumendid, kuid Postimehes esines pooldavaid argumente protsentuaalselt siiski enam kui Eesti Päevalehes. Seega võib väita, et puht-arvuliselt jäid mõlemas lehes kõlama pigem muudatusi pooldavad argumendid.

Erinevate argumentide puhul torkas silma, et kolm enim-kasutatud argumenti olid mõlema väljaande puhul samad ja kuulusid agenda settingu esimesse tasandisse, mis näitab, et teatud mõttes kajastasid mõlemad väljaanded antud temaatikat sarnase fooniga. Samas esinesid erinevused vähem-populaarsete argumentide puhul, milliseid Eesti Päevaleht esitas rohkem kui Postimees. Samuti olid Postimehes just muudatusi pooldavaid argumente esitatud sagedamini kui Eesti Päevalehes.

Oluline erinevus seisnes ka selles, kelle argumente kummaski väljaandes esitati. Kui Eesti Päevalehe puhul esitasid enim argumente Eesti koalitsioonipoliitikud ja ajakirjanikud ise, siis Postimehe puhul oli enim tsiteeritud argumenteerijsid hoopiski NATO poliitikud. Samuti ei avaldanud Postimees oma käsitlustes reservohvitseride argumente, kelle kohta võib öelda, et Postimees jättis selle huvigrupi lihtsalt debatist kõrvale. See, et Eesti Päevaleht neile küllaltki palju sõna andis, on väga selge näide sellest, kuidas ajakirjanduslik mitmekesisus antud juhul reaalsuses toimus.

Samas said Postimehes võrreldes Eesti Päevalehega (12 korral võrreldes Eesti Päevalehe 2-ga) võrreldamatult enam sõna kaitse- ja välisministeeriumi töötajad, kelle poolt esitatud argumendid olid aga 100-protsendiliselt muudatusi pooldavad

Küllaltki palju võrreldes opositsiooniga said mõlemas väljaandes sõna just koalitsioonipoliitikud, mis ühtib McQuaili tähelepanekuga USA meedia kohta, kus proportsionaalselt kipuvad enam sõna saama just valitsev president ja partei.

Kui vaadelda kajastust mööda üldist ajatelge – kolme perioodi, mis antud debatis kajastusid (vt Tabel 2), siis väga suuri erinevusi nendes perioodides endis otseselt ei esinenud. Esimesel perioodil käsitlesid mõlemad päevalehed NATO liitumiskutse saamist ning esitasid esimesi väga üldiseid vihjeid selle kohta, et NATO liikema peab Eesti panustama rohkem välismissioonidele.

Suurimad erinevused ilmneseid uuritava ajajärgu II perioodil, mil avalikkuses käis debati kõige elavam osa. Erinevused algasid juba sellest, et erinevalt Postimehest tõi Eesti Päevaleht juba esimestes selle-teemalistes artiklites sisse väite, et plaanitavad reformid tähendavad totaalkaitse kontspetsiooni lõppu ja järkjärgulist üleminekut palgaarmeele. Ka peale esimesi artikleid erines kahe lehe teema kajastus üksteisest – Postimees avaldas paar uudislugu ja intervjuud, samas kui Eesti Päevalehes ilmusid järjest mitmed mahukad arvamused, kus kaitseministeeriumi plaane teravalt kritiseeriti.

Mis puudutab analüüsivat III perioodi, siis selle puhul olid artiklite esinemise sagedus niivõrd madal ja hehtiline, et otsesest diskussioonist või erilistest erinevustest kahe lehe vahel ei saa selle perioodi puhul enam rääkida.

Tõestamist leidis hüpotees, et nii Eesti Päevalehes kui ka Postimehes kasutati enim-levinud argumentidena enam-vähem samasid argumente, kuid vähem-levinud argumentide puhul esinesid märgatavad erinevused kasutatud erinevate argumentide arvus – Eesti Päevalehes esines neid 60 Postimehe 50 vastu. Samuti võib pidada tõestatuks seda, et kahe konkureeriva päevalehe olemasolek muudab diskussiooni mitmekesisemaks.

Mitmekesisus leidis kinnitust ka analüüsi kvalitatiivses osas. Selles osas ilmnes näiteks selgelt, et kasvõi esimestes otseseid reforme kajastavates uudistest olid keskendunud Postimehes lihtsalt ajateenijate arvu vähendamisele, Eesti Päevalehes aga sellele, et muudatused võivad tähendada senisest totaalkaitsekontseptsioonist loobumist.

8. DISKUSSIOON

Antud uurimistöö ja selles uuritav temaatika tõstatavad minu arvates esile kaks üldist küsimust: esiteks küsimuse selle kohta, miks erineb antud temaatika käsitus kahes konkureerivas päevalehes omavahel, teiseks aga puht-spetsiifiline küsimus selle kohta, milline riigikaitsemudel siis on Eestile kõige sobivam?

Mis puudutab esimest küsimust, siis ilmneb, et antud diskussiooni puhul esines Eesti Päevalehes ja Postimehes täiesti selged erinevused – Eesti Päevalehe kirjutised suhtuvad antud küsimusse selgelt kriitilisemalt kui Postimehe omad. Teatud mõttes võiks Postimehe positiivsemat suhtumist seletada juba mõnda aega ringi liikuvast väitest, et Postimees on muutunud ühe erakonna – Reformierakonna – häälekandjaks ning püüab igal võimalikul juhul vältida kirjutiste avaldamist, mis võiksid kahjustada Reformierakonna huve. Selles mõttes võib antud juhtumit käsitleda tõepoolest kui Reformierakonna huvide kaitsmist, kuna plaanitavate reformide aegne kaitseminister Margus Hanson oli reformierakondlane ning plaanitava reformi kritiseerimine oleks tähendanud ka otseselt reformierakondlasest kaitseministri kritiseerimist.

Usun siiski, et selline mõttekäik ei vasta täielikult tõele. Postimehes siiski ilmus (ka Postimehe endi ajakirjanike poolt) küllaltki kriitilisi kirjutisi kavandatava reformi suhtes. Samuti ei tohiks me minu arvates kahte väljaannet võrreldes kõrvale lükata ühte ajakirjandusmaailma lihtsat printsiipi – pole eriti viisakas kirjutada täpselt samadel teemadel, millel kirjutab konkurent (antud juhul Eesti Päevaleht) ja avaldada samu arvamusi lugusid, mis konkurendil. Sest kui näiteks Eesti Päevaleht jõuab Postimehest ette nt Balti riikide reservohvitseride ühisavalduse avaldamisel ja sellest uudise kirjutamises, siis teatud mõttes ei ole enam Postimehel mõtet neid samu debati aspekte hakata uuesti avaldama. Vastupidi – selle eest võib kaela saada süüdistuse plagiaadis.

Kui vaadelda küsimust selles, milline riigikaitsemudel on Eestile sobivam – kas kohustuslikul ajateenistusel põhinev totaalkaitsemudel või väikene, aga professionaalne vabatahtlikest koosnev palgaarmee – siis siinkohal võib minu arvates väita, et ajakirjanus ei andnud sellele selget ja ühest vastust. Ühest küljest ei peagi ajakirjandus andma lugejatele selget seisukohta ühes või teises küsimuses, teisest küljest aga jäid minu arvates käsitlemata mitmed antud

diskussiooni erinevad aspektid. Näiteks ei toodud kogu debati väitel kummaski üleriigilises kvaliteetpäevalehes välja konkreetseid arvutusi või kaalutlusi selle kohta, kumb mudel oleks Eestile tervikuna kasulik (samal võib selliste arvutuste puudumist seletada sellega, et suur osa riigikaitse konkreetse rahastamise ja kaitseväge operatiivplaanidesse puutuvast on kaitstud riikliku saladuse looriga). Samuti ei avaldatud ajakirjanduses praktiliselt üldse artikleid selle kohta, mida arvavad ajateenistusest praegused ja endised ajateenijad – kas neil oleks hea meel selle üle, et ajateenistusse võetavate eakaaslaste arv langeb või mitte. Minu arvates oleks analüüsitava debati tipp-perioodidel väga ära kulunud artiklid selle kohta, mida arvavad plaanitavatest muudatustest ja ajateenistusest üldse ajateenijad ise – sest ajateenistuse peavad lõppude lõpuks läbima ju noorukid, mitte Riigikogu liikmed või kaitseministeeriumi ametnikud. Kujutan selgelt ette artikleid, mis algaksid sõnadega „Endiste ajateenijate arvates...“.

Kuna ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas leotakse meile ka suhtekorralduse aineid, siis antud debati puhul on, mida ka suhtekorraldajatel tasuks kõrva taha panna. Näiteks tekitas minus tagantjärele hämmastust see, millise järjekindlusega esitasid oma nägemusi täiemõdulise palgaarmee kohta mõned koalitsioonipoliitikud – nt Siim Kallas (Kallas 2003) ja Jürgen Ligi (Ligi 2003), kuigi oli selge, et plaanitsetav armeereform ei näe ette täielikku loobumist ajateenijate värbamisest. Olen küll kuulnud väiteid, et nende puhul oli tegemist omalaadsete proovidega selle kohta, kuidas ühiskond üldse suhtub võimalikku ideesse palgaarmee kohta, kuid teisalt jäi mulje, et nende poliitikute üleskutsed pelgalt puhusid lõkkele tuha all olevaid süsi, tekitasid avalikkuses ja ajakirjanduses teravat diskussiooni ning kokkuvõttes pidurdasid Kallase ja Ligi enda erakonnakaaslaste läbiviidatav armeereformi.

Kuidas võiks antud temaatikat tulevikus edasi uurida? Üks suund, mis minu arvates kindlasti väärib tähelepanu, on see, kuidas suhtus n-ö auditoorium sellesse, mida analüüsitud artiklid käsitlesid. Tagantjärele ei ole enam loomulikult võimalik teha nt süvaintervjusid mingi lehelugejate valimiga, sest käsitletud sündmustest on möödas peaagu kaks aastat ja ilmselt on inimesed suurema osa antud debati sisust juba ammu unustanud. Küll aga annaks kindlasti mingit tagasisidet antud artiklite kohta kirjutatud internetikommentaariid, kuna paljudel temaatikat käsitlevatel artiklidel, eriti nendel, mis pärinesid n-ö debati II perioodist, oli erakordselt suur hulk internetikommentaare. Kuigi ma mõistan, et internetikommentaariid tegelikult ei ole eriti head avaliku arvamuse peegeldajad, annavad nad siiski edasi seda, mida vähemalt üks grupp inimesi – internetikasutajad – antud temaatikast arvasid. Samuti saab niiviisi uurida ka internetikommenataare kui selliseid, ja võrrelda nende sisu ja neis esinevaid

argumente nendega, mis esinesid ja mida kasutati neis artiklites, mida analüüsisin antud bakalaureusetöös.

Teine võimalik suund oleks teha süvaintervjuusid nendega, kes antud debatist ise osa võtsid ja ajakirjanduses oma argumentidega esinesid – ajakirjanikud, poliitikud, kaitseväeohvitserid. Võiks uurida, mis ajendas neid debatist osa võtma, kuidas suhtuvad näiteks ajakirjanikud käsitlevasse teemasse jne.

Kolmanda variandina võib käesolevas töös kasutada metoodikat laiendada näiteks kas a) maakonnalehtedele; või b) kolme telekanali uudistesaadetele, mis pärinevad analüüsitavast II perioodist. Võiks vaadelda seda, kes ja milliste argumentidega esinesid nendes kanalites ja milliseks kujunes mitmekesisus näiteks antud teema puhul kolme telekanali – ETV, Kanal 2 ja TV 3 puhul.

9. KOKKUVÕTE

Käesolev bakalaureusetöö uurib seda, kuidas kajastati Eesti Päevalehes ja Postimehes riigikaitse-teemalist debatti ajavahemikus november 2002 kuni 2004 lõpp.

Konkreetselt keskendub uurimistöö sellele, milliste poolt- ja vastuargumentidega põhjendati ajakirjanduses seda, kas Eesti peaks oma kaitseväreformi käigus vähendama ajateenijate hulka ja suurendama selle arvelt kutseliste kaitseväelaste arvu. Uurimistöö on kaks peamist suunda: ühest küljest vaadelda seda, milliseid argumente ja kelle poolt esitati, ning teiselt seda, kuidas nende argumentide esitamine ja kogu temaatika konstrueerimine erines Eesti Päevalehes ja Postimehes. See andis omakorda vaadelda seda, milline oli ajakirjanduslik mitmekesisus antud juhtumi puhul.

Uurimistöö viidi läbi kahes osas: teostati uuritava perioodi jooksul ilmunud artiklite argumentide kvantitatiivne analüüs, seejärel aga teatud artiklite kvalitatiivne analüüs.

Peamised uurimistulemused olid järgmised: Eesti Päevalehe ja Postimehe vahel on teatud sarnasused antud temaatika käsitlemisel, nagu nt enim-kasutatud argumentide puhul, kuidas on ka selged erinevused teatud argumentide ja häälte esitamisel. Kinnitust leidis ka hüpotees ajakirjandusliku mitmekesisuse kohta.

Kokkuvõttes annab töö piisava aluse antud temaatika edasiseks uurimiseks.

10. SUMMARY

The bachelor theses of „Depiction of defence politics in Eesti Päevaleht and Postimees from november 2002 until the end of 2004“ concentrates on the question of diversity between the two competitive national daily newspapers – Eesti Päevaleht and Postimees.

This study concentrates on the debate which took place in the Estonian press during summer and fall 2003. The main question of the debate was: should the Estonian defence forces cut down the numbers of conscripts and move towards a smaller but professional force which main purpose would be conducting peacekeeping and military operations with our NATO allies abroad? The Estonian Ministry of Defence plan to cut the yearly number of conscripts from 3000 to 1500 was criticised by common people, reserve-officers, analysts, a few officers in active duty and also by some journalists of severely weakening Estonias independent defence capability and was seen as a step on a way to a completely professional army.

This bachelor study has two main purposes: firstly to find out which kind of arguments were use and by who during debate; and secondly to find out, how the usage of these arguments differed in Eesti Päevaleht and Postimees.

Both the content analysis and the qualitative analysis showed that there is indeed a difference, how the subject and debate was depicted in Eesti Päevaleht and Postimees. Although both newspapers forwarded more argument that supported the changes, Eesti Päevaleht tended to be more critical towards the changes than Postimees. The pro-arguments in Postimees appeared more often and Postimees did not forward the arguments of Baltic Reserve Officers League as did Eesti Päevaleht.

Although the most used arguments of this debate were similar both in Eesti Päevaleht and Postimees, it is also clear, that Eesti Päevaleht transmitted more different arguments against changes than Postimees.

In conclusion – although there are several similarities between Eesti Päevaleht and Postimees in the depiction of defence politics, it's clear that the existence of two competitive national daily's does make the debate in this case more diverse.

11. KASUTATUD KIRJANDUS

- Balti reservohvitseride ühisavaldus. (2003). Eesti Päevaleht, 22. september.
- Dalbinš, J., J. Kliauza, H. Piirsalu. (2003). Balti reservohvitseride ühisavaldus. Eesti Päevaleht, 22. september.
- Debatt. (2003). Eesti Päevaleht, 22. august.
- EALL liikmeslehtede keskmised tiraažid. (2003). <http://www.eall.ee/tiraazhid/2003.html> mai 2005.
- Estam, J. (2003). Eesti koer ja sajandi sõda. Eesti Päevaleht, 25. august.
- Grant, G. (2005). Eesti valikud. Eesti Päevaleht, 22. veebruar 2005.
- Hanson, M. & S. Mikser (2003). Meie eesmärk on Eesti julgeolek. Eesti Päevaleht, 25. august.
- Hvastov A. (2003). Delfi oraakel Eesti kaitsedoktriinist. Eesti Ekspress, 27. august 2003.
- Jõks, A. (2003). Põhiseadus seab kaitseväreformile piirid. Postimees, 5. september.
- Kaas, K. (2003). Kas kaitsta või mitte kaitsta. Postimees, 10. september 2003.
- Kalamees, K (2003-2). Armeereform ähvardab võimuparteid riidu ajada. Eesti Päevaleht, 2. oktoober.
- Kalamees, K. (2003). Tudengid lähevad järjest meelsamini kaitsevärke. Eesti Päevaleht, 1. oktoober.
- Kallas, S. (2003). Reaalkaitse – meie doktriin. Eesti Päevaleht, 2. oktoober.
- Kommentaarid Mirko Ojakivi artiklile „Kaitseministeerium saadab totaalkaitse erru.“ (2003). Eesti Päevaleht, 22. august.
- Kuimet, P. & M. Mitt & A. Penne & L. Tankler (2005). Poliitilise vastutuse käsitlemine meedias Ken-Martti Vaheri kiiruseületamise näitel. Seminaritöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.
- Laaneots, A. (2000). Totaalkaitse riigikaitse süsteemina. Akadeemiline Balti ja Vene Uuringute Keskus. <http://www.ut.ee/ABVKeskus/publ/2000/totaalkaitse.html>, aprill 2005.
- Laaneots, A. (2004). Eesti julgeolek ja riigikaitse. Käsikirjaline loengukontsept sügissemestrist 2004.
- Ligi, J. (2003). Vahva Leitnant seljatab NATO. Eesti Päevaleht, 14. oktoober.
- Mattson, T. (2003). President Rüütel toetab kaitseväreformi. Postimees, 21. august.

- McCombs, M. & D.L. Shaw & D. Weaver. (1997). Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda-Setting Theory. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey.
- McQuail, D. (1992). Media Performance. Mass Communication and the Public Interest. SAGE Publications, London.
- Mikser, S. (2003). Tänapäevase kaitseväe suunas. Postimees, 2. september.
- Ojakivi, M. (2003). Kaitseministeerium saadab totaalkaitse erru. Eesti Päevaleht, 21. august 2003.
- Palgaarmee poleks hea. (2003). Juhtkiri Eesti Päevalehes, 21. august.
- Pihlakas, K. (2003). MRP aastapäevaks kaitseväreformi salaprotokollid. Eesti Päevaleht, 26. august.
- Piirsalu, J. (2003). Kaitseminister: sõjaväreform käsitletav tehinguna NATO-ga. Eesti Päevaleht, 1. oktoober.
- Rebas, H. (2003). Totaalkaitse kaitseks. Eesti Päevaleht, 25. august.
- Reservarmee (2005). Eesti Kaitsevägi, <http://www.mil.ee/index.php?menu=reserv&sisu=reserv>, aprill 2005.
- Sildam, T. (2003). Eesti kärbib ajateenijate hulka üle kahe korra. Postimees, 19. august.
- Sildam, T. (2003-2). Laaneots: armee peab alati valmistuma halvimal viisil. Postimees, 22. august.
- Simson, P. (2004). Uus strateegia pöörab totaalkaitsele selja. Eesti Päevaleht, 4. märts 2004.
- Sõjalise kaitse strateegilise kava kehtestamine. (2005). Vabariigi Valitsuse määrus. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=840391>, aprill 2005.
- Tali, P. (2004). Väeteenistus annab noormeestele paremad võimalused tööturul. Eesti Päevaleht, 24. aprill.
- Tarand, K. (2003). Kolm protsenti, kui vaja! Eesti Päevaleht, 8. september 2003.
- Väli, T. (2003). Rohkem allikakriitilist mõtlemist. Eesti Päevaleht, 8. oktoober.

LISAD

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

A ARTIKLI TUNNUSED

A0 Järjekorranumber

A1 Artikli ilmumise aeg

A2 Artikli pealkiri

A3 Väljaanne

A3.1 Eesti Päevaleht

A3.2 Postimees

A4 Artikli tüüp

A4.1 Lühiauudis

A4.2 Laiendatud uudis

A4.3 Intervjuu

A4.4 Arvamuslugu

A4.5 Juhtkiri

A4.6 Repliik

A4.7 Lugejakiri

A4.8 Internetikommentaariid

A4.9 Olemuslugu

A4.10 Muu

A5 Artiklis esinev üldine hinnang

A5.1 Neutraalne

A5.2 Muudatusi (kutseliste kaitseväelaste arvu suurendamine) pooldav

A5.3 Muudatusi (senise ajateenistusel põhineva totaalkaitse mudeli säilitamine)vastustav

A5.4 Üldist hinnangut pole võimalik kindlaks määrata

A6 Artikli autor

A6.1 Ajakirjanik

A6.2 Poliitik

A6.2.1 Poliitik koalitsioonist

A6.2.2 Poliitik opositsioonist

A6.3 Eesti riigiametnik

A6.3.1 ministeeriumiametnik

A6.3.2 diplomaat

A6.4 Eesti kaitseväelane

A6.4.1 Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda kuuluv ohvitser

A6.4.2 Ohvitser, kes ei kuulu otseselt Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda

A6.4.3 Eru- või reservohvitser

A6.4.4 Ajateenija

A6.5 Välisriigi poliitik

A6.5.1 NATO riigi poliitik

- A6.5.2 NATO-välise Euroopa poliitik
- A6.5.3 Endise Nõukogude liiduvabariigi poliitik
- A6.5.4 Läti või Leedu poliitik
- A6.5.5 Soome või Rootsi poliitik
- A6.6 Välisriigi diplomaat
  - A6.6.1 NATO riigi diplomaat
  - A6.6.2 NATO-välise Euroopa riigi diplomaat
  - A6.6.3 Endise Nõukogude liiduvabariigi diplomaat
  - A6.6.4 Läti või Leedu diplomaat
  - A6.6.5 Soome või Rootsi diplomaat
- A6.7 Välisriigi ohvitser
  - A6.7.1 NATO riigi ohvitser
  - A6.7.2 NATO-välise Euroopa riigi ohvitser
  - A6.7.3 Endise Nõukogude liiduvabariigi ohvitser
  - A6.7.4 Läti või Leedu ohvitser
  - A6.7.5 Soome või Rootsi ohvitser
- A6.8 Välisriigi spetsialist (analüütik)
- A6.9 Eesti spetsialist (analüütik)
- A6.10 Eesti arvamusi
- A6.11 Tavaline inimene
- A6.12 Muu

B ARGUMENDID

B1. Argumendi märksõna (eraldi tabelina)

B2 Argumendi autor (kõneleja), kelle suust argument tuleb

- B2.1 Ajakirjanik
- B2.2 Poliitik
  - B2.2.1 Poliitik koalitsioonist
  - B2.2.2 Poliitik opositsioonist
  - B2.2.3 Eesti Vabariigi president
- B2.3 Eesti riigiametnik
  - B2.3.1 ministriumiametnik
  - B2.3.2 diplomaat
- B2.4 Eesti kaitseväelane
  - B2.4.1 Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda kuuluv ohvitser
  - B2.4.2 Ohvitser, kes ei kuulu otseselt Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda
  - B2.4.3 Eru- või reservohvitser
  - B2.4.4 Ajateenija
- B2.5 Välisriigi poliitik
  - B2.5.1 NATO riigi poliitik
  - B2.5.2 NATO-välise Euroopa riigi poliitik
  - B2.5.3 Endise Nõukogude liiduvabariigi poliitik
  - B2.5.4 Läti või Leedu poliitik
  - B2.5.5 Soome või Rootsi poliitik
- B2.6. Välisriigi diplomaat
  - B2.6.1 NATO riigi diplomaat
  - B2.6.2 NATO-välise Euroopa riigi diplomaat

- B2.6.3 Endise Nõukogude liiduvabariigi diplomaat
- B2.6.4 Läti või Leedu diplomaat
- B2.6.5 Soome või Rootsi diplomaat
- B2.7 Välisriigi ohvitser
  - B2.7.1 NATO riigi ohvitser
  - B2.7.2 NATO-välise Euroopa riigi ohvitser
  - B2.7.3 Endise Nõukogude liiduvabariigi ohvitser
  - B2.7.4 Läti või Leedu ohvitser
  - B2.7.5 Soome või Rootsi ohvitser
- B2.8 Välisriigi spetsialist (analüütik)
- B2.9 Eesti spetsialist (analüütik)
- B2.10 Eesti arvamusiider
- B2.11 Tavaline inimene
- B2.12 Muu
- B2.13 Argumendi autorit pole võimalik kindlaks määrata.

Lisa 2. Erinevate argumentide kasutamine kõikides väljaannetes.

NATO trend	42
Otsest ohtu pole	40
Uut tüüpi ohud	37
Reservarmee rakendusest	22
Vene oht	20
NATO abi	19
Iseseisev kaitsevõime	18
Proff efektiivsem	15
Väikeriik	12
Spetsialiseerumine	11
Kohustus NATO ees	9
NATO ei nõua	9
Palgaarmee kallis	9
Halvimad variandid	8
Julgeoleku tootmine	8
NATO pole 100%	8
Reservarmee koguaeg	8
Kaitsetahe	7
Kõigi asi	7
Millegi arvelt	7
Põhiseadus	7
Vaba tahe	7
Iseseisev kaitsevõime kallis	6
Pole piisavalt kutselisi	6
Soome eeskuju	6
Vabatahtlikkus	6
Mehisus	5
Moodsad relvad	5
Kasvatab kaitsetaht	4
Reservarmee võitlusvõimetu	4
Ajateenijad haritumad	3
Häirib politseid	3
Kodanikeühiskond	3
Kodumaa kaitse	3
Lühike ajateenistus	3
Noored ei taha	3
Palgaarmee odavam	3
Suured inimkaotused	3
Valik palgaarmeele	3
Ühiskonda integreerumine	3
detsembriputš	2
Ajateenijate tervis	2
Ajateenistus on odavam	2
EKV ei ole NA	2
Island loob armee	2
Islandil pole armeed	2
Keeleõpe	2
Meeskonnatöö	2
Mitte ainult pussiga	2
Totaalkaitse terrori ajal	2
USA taastab	2
Ühiskonna kasu	2
Ajateenijad nõrgemad	1

Ajateenistus vähendab patriotismi	1
Alternatiivteenistus	1
Auasi	1
Hoolitsus tehnikaga	1
Kaitseliidule ajateenijaid	1
Kaitseväeteenistuse seadus	1
NATO § 3	1
Palgasõdur ebausaldusväärne	1
Palgasõdur peale teenistust	1
Palgasõduri motivatsioon	1
Reservarmee aeglane	1
Reservarmee kallis	1
Riigikaitse pole äri	1
Sissid	1
Spetsialiseerumiseks vähe inimesi	1
Šveitsi eeskuju	1
Turvamehed	1

Lisa 3. Argumentide autorid kõikides väljaannetes kokku.

Kes ütles	Mitu korda	Muutuste poolt	Muutuste vastu
Poliitik koalitsioonist	86	76	10
Ajakirjanik	66	30	36
NATO riigi poliitik	49	44	5
Tavaline inimene	44	6	38
Poliitik opositsioonist	36	23	13
Argumendi autorit pole võimalik kindlaks määrata	29	20	9
Ohvitser, kes ei kuulu Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda	28	6	22
Ministeeriumiametnik	14	14	0
Eesti spetsialist (analüütik)	15	2	13
Välisriigi spetsialist (analüütik)	12	8	4
Eru- või reservohvitser	11	0	11
NATO riigi ohvitser	11	9	2
Diplomaat	6	5	1
Eesti arvamusi	5	4	1
Eesti Vabariigi president	5	3	2
Endise Nõukogude liiduvabariigi poliitik	5	5	0
Endise Nõukogude liiduvabariigi ohvitser	5	3	2
Muu	4	0	4
Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda kuuluv ohvitser	3	2	1
Ajateenija	3	1	2
NATO riigi diplomaat	3	3	0
Soome või Rootsi poliitik	2	2	0
Eesti Vabariigi õiguskantsler	2	0	2
Soome või Rootsi ohvitser	1	0	1
Kokku		266	179

Lisa 4. Erinevad žanrid Eesti Päevalehes ja Postimehes.

EESTI PÄEVALEHT		POSTIMEES	
Laiendatud uudis	27	Laiendatud uudis	26
Arvamuslugu	27	Arvamuslugu	19
Lühiduudis	7	Intervjuu	12
Lugejakiri	7	Lühiuudis	5
Juhtkiri	5	Lugejakiri	4
Intervjuu	4	Repliik	2
Olemuslugu	3	Juhtkiri	1
Internetikommentaariid	2	Internetikommentaariid	1
Repliik	2	Olemuslugu	1
Muu	1		
KOKKU	85		71

Lisa 5. Argumentide kasutamine Eesti Päevalehes ja Postimehes.

EESTI PÄEVALEHT

Otsest ohtu pole
Uut tüüpi ohud
NATO trend
Vene oht
NATO abi
Kohustus NATO ees
Proff efektiivsem
NATO ei nõua
Väikeriik
Iseseisev kaitsevõime
Julgeoleku tootmine
Kaitsetahe
Kõigi asi
Reservarmee rakenduseta
Spetsialiseerumine
Halvimad variandid
Iseseisev kaitsevõime kallis
Reservarmee koguaeg
Soome eeskuju
Vaba tahe
Vabatahtlikkus
Mehisus
Moodsad relvad
NATO pole 100%
Palgaarmee kallis
Põhiseadus
Palgaarmee odavam
Reservarmee võitlusvõimetu
Valik palgaarmeele
Ajateenijad haritumad
Ajateenijate tervis
EKV ei ole NA
Häirib politseid
Kodanikuühiskond
Kodumaa kaitse
Lühike ajateenistus
Mitte ainult püssiga
Pole piisavalt kutselisi
Suured inimkaotused
Ühiskonda integreerumine
Ühiskonna kasu
detsembriputš
Ajateenijad nõrgemad
Ajateenistus on odavam
Alternatiivteenistus
Island loob armee
Kaitseväeteenistuse seadus
Keeleõpe
Meeskonnatöö
NATO § 3

19
18
14
14
10
9
9
8
8
7
7
7
6
6
6
5
5
5
5
5
5
4
4
4
4
4
3
3
3
2
2
2
2
2
2
2
2
2
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1

POSTIMEES

NATO trend
Otsest ohtu pole
Uut tüüpi ohud
Reservarmee rakenduseta
Iseseisev kaitsevõime
NATO abi
Millegi arvelt
NATO pole 100%
Proff efektiivsem
Vene oht
Palgaarmee kallis
Spetsialiseerumine
Kasvatab kaitsetahet
Pole piisavalt kutselisi
Väikeriik
Halvimad variandid
Põhiseadus
Reservarmee koguaeg
Islandil pole armeed
Noored ei taha
Totaalkaitse terrori ajal
Vaba tahe
detsembriputš
Ajateenijad haritumad
Ajateenistus on odavam
Ajateenistus vähendab patriotismi
Ausasi
Hoolitsus tehnikaga
Häirib politseid
Island loob armee
Iseseisev kaitsevõime kallis
Julgeoleku tootmine
Kaitseliidule ajateenijaid
Keeleõpe
Kodanikuühiskond
Kodumaa kaitse
Kõigi asi
Lühike ajateenistus
Meeskonnatöö
Moodsad relvad
NATO ei nõua
Palgasõduri motivatsioon
Reservarmee kallis
Reservarmee võitlusvõimetu
Soome eeskuju
Suured inimkaotused
Šveitsi eeskuju
USA taastab
Vabatahtlikkus
Ühiskonda integreerumine

28
21
19
16
11
9
7
6
6
6
5
5
4
4
4
3
3
3
2
2
2
2
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1
1

Noored ei taha	1
Palgasõdur ebausaldusväärne	1
Palgasõdur peale teenistust	1
Reservarmee aeglane	1
Riigikaitse pole äri	1
Sissid	1
Turvamehed	1
USA taastab	1
Spetsialiseerumiseks vähe inimesi	1

Lisa 6. Argumentide autorid Eesti Päevalehes

Kes ütles	Mitu korda	Muutuste poolt	Muutuste vastu
Poliitik koalitsioonist	59	52	7
Ajakirjanik	42	16	26
Tavaline inimene	20	4	16
NATO riigi poliitik	19	17	2
Argumendi autorit pole võimalik kindlaks teha	17	9	8
Poliitik opositsioonist	14	4	10
Eesti spetsialist (analüütik)	13	2	11
Ministeeriumiametnik	12	12	0
Eru- või reservohvitser	11	0	11
Ohvitser, kes ei kuulu Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda	10	2	8
Välisriigi spetsialist (analüütik)	9	5	4
Diplomaat	6	5	1
NATO riigi ohvitser	4	2	2
Ajateenija	3	1	2
NATO riigi diplomaat	3	3	0
Soome või Rootsi poliitik	2	2	0
Eesti arvamusi	1	1	0
Eesti Vabariigi president	1	0	1
Endise Nõukogude liiduvabariigi poliitik	1	1	0
Soome või Rootsi ohvitser	1	0	1
KOKKU		138	110

Lisa 7. Argumentide autorid Postimehes

Kes ütles	Mitu korda	Muutuste poolt	Muutuste vastu
NATO poliitik	30	27	3
Poliitik koalitsioonist	27	24	3
Ajakirjanik	24	14	10
Tavaline inimene	24	2	22
Poliitik opositsioonist	22	19	3
Ohvitser, kes ei kuulu Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda	18	4	14
Argumendi autorit pole võimalik kindlaks määrata	12	11	1
NATO riigi ohvitser	7	7	0
Endise Nõukogude liiduvabariigi ohvitser	5	3	2
Eesti arvamusiider	4	3	1
Eesti Vabariigi president	4	3	1
Endise Nõukogude liiduvabariigi poliitik	4	4	0
Muu	4	0	4
Eesti Kaitseväge kõrgemasse juhtkonda kuuluv ohvitser	3	2	1
Välisriigi spetsialist (analüütik)	3	3	0
Eesti spetsialist (analüütik)	2	0	2
Eesti Vabariigi õiguskantsler	2	0	2
Ministeeriumiametnik	2	2	0
Kokku		128	69

Lisa 8. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Poliitik koalitsioonist“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
POLIITIK KOAL.	NATO trend	8
	Uut tüüpi ohud	7
	Proff efektiivsem	6
	NATO abi	4
	Reservarmee võitlusvõimetu	4
	Vaba tahe	4
	Vabatahtlikkus	4
	Lühike ajateenistus	3
	Palgaarmee odavam	3
	Kõigi asi	2
	Millegi arvelt	2
	Mitte ainult püssiga	2
	Moodsad relvad	2
	Spetsialiseerumine	2
	Suured inimkaotused	2
	Vene oht	2
	Väikeriik	2
	Ajateenijate tervis	1
	Häirib politseid	1
	Iseseisev kaitsevõime kallis	1
	Julgeoleku tootmine	1
	Kaitsetahe	1
	Kasvatab kaitsetahet	1
	Kohustus NATO ees	1
	Noored ei taha	1
	Palgaarmee kallis	1
	Reservarmee aeglane	1
	Reservarmee rakenduseta	1
	Ühiskonna kasu	1

Lisa 9. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Ajakirjanik“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
AJAKIRJANIK	NATO trend	6
	Uut tüüpi ohud	6
	Iseseisev kaitsevõime	5
	Vene oht	5
	Otsest ohtu pole	4
	Kohustus NATO ees	3
	NATO pole 100%	3
	Reservarmee koguaeg	3
	Millegi arvelt	2
	NATO abi	2
	NATO ei nõua	2
	Palgaarmee kallis	2
	Pole piisavalt kutselisi	2
	Reservarmee rakendusest	2
	Soome eeskujul	2
	Ajateenijad haritumad	1
	Alternatiivteenistus	1
	Halvimad variandid	1
	Häirib politseid	1
	Meeskonnatöö	1
	Mehisus	1
	Moodsad relvad	1
	NATO § 3	1
	Noored ei taha	1
	Palgasõdur peale teenistust	1
	Proff efektiivsem	1
	Põhiseadus	1
	Spetsialiseerumine	1
	Spetsialiseerumiseks vähe inimesi	1
	Totaalkaitse terrori ajal	1

	Valik palgaarmeele	1
	Väikeriik	1

Lisa 10. Erinevate argumentide kasutamine grupi „NATO riigi poliitik“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
NATO RIIGI POLIITIK	Reservarmee rakenduseta	12
	NATO trend	10
	Uut tüüpi ohud	8
	Otsest ohtu pole	7
	NATO abi	3
	Julgeoleku tootmine	2
	Moodsad relvad	1
	NATO ei nõua	1
	NATO pole 100%	1
	Palgaarmee kallis	1
	Spetsialiseerumine	1
	Vene oht	1
	Ühiskonda integreerumine	1

Lisa 11. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Tavaline inimene“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
TAVALINE INIMENE	Väikeriik	5
	Vene oht	3
	Iseseisev kaitsevõime	2
	Kasvatab kaitsetahet	2
	Kõigi asi	2
	Mehisus	2
	Pole piisavalt kutselisi	2
	Põhiseadus	2
	Soome eeskuju	2
	USA taastab	2
	Vabatahtlikkus	2
	Ühiskonda integreerumine	2
	Ajateenistus vähendab patriotismi	1
	Ausasi	1
	EKV ei ole NA	1
	Kaitseliidule ajateenijaid	1
	Kaitsetahe	1
	Keeleõpe	1
	Kodumaa kaitse	1
	Meeskonnatöö	1
	NATO pole 100%	1
	NATO trend	1
	Palgaarmee kallis	1
	Palgasõduri motivatsioon	1
	Proff efektiivsem	1
	Reservarmee koguaeg	1
	Riigikaitse pole äri	1
	Ühiskonna kasu	1

Lisa 12. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Poliitik opositsioonist“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
POLIITIK OPOSITSIOONIST	Otsest ohtu pole	4
	Uut tüüpi ohud	4
	NATO abi	3
	NATO trend	3
	Kaitsetahe	2
	Kõigi asi	2
	Palgaarmee kallis	2
	Proff efektiivsem	2
	Põhiseadus	2
	Reservarmee rakenduseta	2
	Vene oht	2
	Iseseisev kaitsevõime	1
	Iseseisev kaitsevõime kallis	1
	Julgeoleku tootmine	1
	Kohustus NATO ees	1
	Mehisus	1
	Millegi arvelt	1
	Reservarmee koguaeg	1
	Spetsialiseerumine	1

Lisa 13. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Ohvitser, kes ei kuulu Kaitseväe kõrgemasse juhtkonda“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
OHVITSER, KES EI KUULU KAITSEVÄE KÕRGEMASSE JUHTKONDA	Halvimad variandid	5
	Iseseisev kaitsevõime	5
	Island loob armee	2
	Uut tüüpi ohud	2
	Vene oht	2
	Ajateenijad nõrgemad	1
	EKV ei ole NA	1
	NATO pole 100%	1
	NATO trend	1
	Otsest ohtu pole	1
	Palgaarmee kallis	1
	Palgasõdur ebausaldusväärne	1
	Pole piisavalt kutselisi	1
	Šveitsi eeskuju	1
	Totaalkaitse terrori ajal	1
	Vaba tahe	1
	Väikeriik	1

Lisa 14. Erinevate argumentide kasutamine grupi „Ministeeriumiametnik“ poolt.

Argumendi autor	Argumendi märksõna	Esinemissagedus
MINISTEERIUMIAMETNIK	Otsest ohtu pole	5
	NATO trend	2
	Uut tüüpi ohud	2
	Häirib politseid	1
	Iseseisev kaitsevõime kallis	1
	Millegi arvelt	1
	NATO abi	1
	Spetsialiseerumine	1

Lisa 15.

Toomas Sildam. Postimees, 19. august 2003.

Eesti kärbib ajateenijate hulka üle kahe korra

Nagu paljud NATO uusliikmed, vähendab ka Eesti ajateenijatest sõdurite arvu, et muuta kaitseväge järjest professionaalsemaks.

Eilsel valitsuse NATO ministrite komisjoni istungil ütles peaminister Juhan Parts põhimõttelise «jah»-sõna kaitseministeeriumi kavale vähendada üle kahe korra ajateenijaid, keda on praegu aastas umbes 3000, suurendada elukutseliste sõjaväelaste arvu ja lühendada keerulist staapide ahelat.

Kaitseminister Margus Hanson sõnul on reformi nurgakivi julgeolekuhinnang, mille järgi pole praegu ja lähitulevikus tõenäoline ulatuslik sõjaline konflikt Euroopas, otsest sõjalist ohtu oma julgeolekule ei näe ka Eesti.

Küll aga on Eesti julgeolekuoht marginaliseerumine Euroopa Liidus ja NATOs, kui riik kuulaks sinna üksnes vormiliselt, andmata nähtavat sõjalist või poliitilist panust.

Uus vaatenurk

Nii nagu Läti ja Leedu, ehitas ka Eesti 1990. aastate esimesel poolel ja keskpaigas oma kaitseväge iseseisva tegutsemise põhimõttest lähtudes ning välisabile lootmata. Balti riikide senised militaarplaanid ei võta küllaldaselt arvesse tänapäevast julgeolekukeskkonda ja kõige tõenäolisemaid rahvusvahelisi ohte, kõlas väide eilsel NATO ministrite komisjoni istungil.

Eesti tõenäolisim sõjalist osalust nõudev stsenaarium on välismaal toimuv rahvusvaheline kriisihaldamisoperatsioon.

Kodus tuleb kaitsejõududel tänapäeval valmis olla aga tehno- ja looduskatastroofiks, tsiviilvõimude toetamiseks kriisiolukordades ning alles kõige viimasena Eesti-vastase kukutusrünnaku tagasitõrjumiseks.

Leedu ja Läti järel

Eriti viimastel kuudel ongi NATO soovitanud oma uusliikmetel suurendada alliansi ühisoperatsioonidel osalemiseks mõeldud üksusi ja vähendada ainult oma territooriumi kaitseks tehtud ponnistusi.

Esimesena teatas Leedu, et vähendab ajateenijate arvu 4500 noorsõdurilt 2000-le, seejärel teatas Läti üleminekust elukutselisele armeele.

NATO uusi liikmesmaid on julgustanud armeereformile mitmed alliansi kõrged sõjaväelased. «Me vajame vähem personali, aga suuremat võimekust,» ütles juuli alguses Tallinnas käinud NATO Euroopa vägede ülemjuhataja asetäitja admiral Rainer Feist, kes soovitas Eestil arendada arvult väikeseid, kuid hästi väljaõpetatud ja spetsialiseeritud logistika-, side- või eriüksusi.

Kaitseministeeriumi ettepaneku järgi saab osa ajateenijate ja ka reservväelaste vähendamisel vabanenud rahast anda Kaitseliidule, kelle kaalu kavatsevad kaitseplaneerijad tänapäevaste ohtude võimalikuks tõrjumiseks oluliselt tõsta.

Ajateenijateks hakatakse tulevikus võtma aga valdavalt neid noormehi, kes soovivad edasi õppida elukutseliseks sõjaväelaseks.

Lisa 16.

Mirko Ojakivi. Eesti Päevaleht.

Kaitseministeerium saadab totaalkaitse erru

. Ajateenistusse kutsutakse tuleval aastal poole vähem noormehi

. Ants Laaneots näeb arengukavas Eesti kaitsevõime vähenemist

Teisipäeval esitles valitsus kaitsejõudude uut arengukava, mis tähendab sisuliselt selget seljapööramist kehtinud totaalkaitse kontseptsioonile ja sillutab teed palgaarmeele.

Uued arenguplaanid lubavad paljudel teenistuskohuslastel koju jääda ja arvestavad ennekõike välismaiste missioonidega, mida viivad läbi kutselised sõjaväelased. Juba tulevast aastast ootavad kaitsejõud ajateenijaid poole vähem, 3000 asemel umbes poolteist tuhat.

Kaitseminister Margus Hansonil sõnul on muudatuste põh-juseks julgeolekuriskide analüüs, mis näitab, et otsest sõjalist ohtu Eestile kümne aasta jooksul ei paista ja seega on aeg kaitsekontseptsiooni muuta.

“Me oleme ühinemas NATO kollektiivkaitsealaga ja teatud põhimõtted ja ka dokumendid, mis on riigikogus mingis teises situatsioonis vastu võetud, vajavad ülevaatamist,” leidis minister.

Mitu kaitsepoliitikaga tegelevat riigikogu liiget kinnitas Eesti Päevalehele, et ajateenijate arvu vähendamine ja raha suunamine elukutselistele sõjaväelastele tähendab järkjärgulist üleminekut palgaarmeele, nagu on toimumas ka Lätis ja Leedus.

Kes saavad järgmisest aastast kaitseväge?

1. Füüsiliselt tugevad mehed, kellel on kindel soov saada elukutseliseks sõjaväelaseks.
2. Vaimselt stabiilsed noormehed, kelle psühholoogiliste katsete test ja kutsesobivusvestlus näitab võimekust liikuda karjääriredelil edasi.
3. Haritud noormehed; algharidusega ja keskharidusega noorukitel on ajateenistusse pääsemine keerulisem.
4. Noormehed, kes tahavad saada tulevikus politseinikuks, sest politseisse töölesiirdumine eeldab ajateenistuse läbimist

Allikas:

kaitseministeerium, EPL

Kaitsejõudude Ühendatud Õppeasutuste ülem kindralmajor Ants Laaneots mainis, et Eesti senine kaitsekontseptsioon on täiesti rakendatav ka NATO oludes, sest enesekaitsevõimet eeldab meilt ka NATO.

Laaneots ei näe põhjust totaalkaitset NATO oludes aegunuks kuulutada, sest kaitsekontseptsioon pole kunagi ette näinud täiesti iseseisvat riigikaitset.

Samas pole kindralmajori hinnangul väliskohustustega mõtet üle oma varju hüpata. Eesti on juba niigi oma väiksust arvestades rahuvalves väga aktiivne ja mõelda tuleb ka kohalikele vajadustele.

“Me ei peaks nende missioonidega üle pingutama, sest kui me paneme kogu raha meie meestele, kes on Afganistanis, Iraagis või muus maailmaosas, kuidas see mõjutab meie julgeolekusituatsiooni? Kuidas suudame vastu astuda julgeolekuohtudele, mis võivad meie regioonis juhtuda?” küsis ta retooriliselt intervjuus Raadio Vaba Euroopale.

Kindral Laaneotsa arvates ei saa lähtuda ohuhinnangust, mis ei sisalda lähiaegadel suuremaid julgeolekuriske Eesti piiridel. Tema sõnul peab riigikaitse arvestama halvimate, mitte parimate stsenaariumidega.

Kaitseminister Hansonil ei ole kaitseministeeriumi ajateenijate arvu kärpimise kavast hoolimata veel põhjust rääkida ajateenistuse täielikust kadumisest. Ajateenijate arvu vähendamisel

võtab kaitseväge edaspidi teenima neid inimesi, kellel on huvi kaitseväelaseks saada. Peale selle on tulevikus teenistusse pääsemise eelduseks tugev füüsiline vorm ning tahe osaleda välismissioonidel. Ajateenijaid Eesti seadused rahutagamissmissioonidel kasutada ei luba.

Lisa 17.

Postimees , Kolmapäev, 10. september 2003.

Kas kaitsta või mitte kaitsta?

Kaarel Kaas

Leidsin eelmisel teisipäeval Postimehes avaldatud Sven Mikseri kaitseteemalise artikli algusest julge üldistuse. On kummaline, et aasta pärast • NATO-kutse saamist unistab Eestis ikka veel keegi hiiglasliku rahvaarmee loomisest, sedastas ekskaitseminister.

Mikseri poolt «hiiglaslikuks rahvaarmeeks» tituleeritud Eesti kaitseväge sõjaaegse põhikoosseisu moodustaksid kuni 23 000 meest (poolteist protsenti Eesti rahvastikust!). Tal on tuline õigus, et suurema hulga meeste efektiivseks rakendamiseks sõjaolukorras ei jätkuks Eestil rahalisi võimalusi, aga seda pole senini ka keegi plaaninud.

Mis muutub

Kaitseministeerium kavatseb kärpida ajateenistusse kutsutavate noormeeste arvu praeguselt natuke enam kui kolmelt tuhandelt 1500ni. See võimaldavat kaitseväge professionaliseerida, ja seda vabanevate rahaliste vahendite arvelt.

Paremal juhul on siin tegemist tahtmatu eksitusega, halvemal juhul aga teadliku hämamisega. Kaitseministeeriumi arvutuste kohaselt läheb 1500 ajateenija väljaõpetamine aastas maksma nimelt 54,36 miljonit krooni.

Püssi alla kutsumata jäävate ajateenijate asemele peaks aga juba ülejäärgmisel aastal astuma 2500 profisõdurit. Elukutselise sõjaväelase miinimumpalk skautpataljonis on praegu 5100 krooni, seega läheks 2500 reamehe palkamine riigile maksma 153 miljonit krooni, pluss sotsiaalmaks, elamiskulud, söögiraha, arstiabi jne.

Ja kõik neist 2500 profisõdurist ei hakka ju teenima reameestena - vähemalt kümnendik neist saab seersantideks, veel mingi hulk allohvitserideks ja ohvitserideks. Kokku läheks sellise meestehulga palkamine maksma ligi veerand miljardit krooni, tänavune kaitse-eelarve on aga pisut üle kahe miljardi. Kust peaksid tulema veel summad ülilmoodsate relvasüsteemide soetamiseks?

Kõige peamine on aga see, et Eesti puhul tähendaks 1500 ajateenija reservkoolitusest «ärälõikamine» just meie endi NATO-liitlaste petmist. Esiteks ei ole Eesti ilma nendeta suuteline mehitama koostöös alliansi peakorteriga valminud arengukavas lubatud territoriaalkaitseüksusi.

Teiseks tähendaks kärbe seda, et praeguste plaanide kohaselt 2005. aasta lõpuks lahinguvalmiduse saavutav reservbrigaad muutub järgmise kümnendi alguses olematuks.

Nimelt arvatakse selle koosseisu tarbeks koolitatud reservsõdurid pärast viieaastast brigaadi üksuste nimekirjas olemist sellest välja.

Kaitseväge koolitussüsteemi iga aasta läbib 1500 ajateenijat (kellest märkimisväärne osa peaks kaitseministeeriumi plaanide kohaselt jätkama hoopis tegevteenistust näiteks skautpataljonis või mujal rahuaegses kaitseväes) pole aga piisav hulk täitmaks brigaadi üha enam tühjeneva reservi ridasid.

Sellisel moel jätkaks Eesti ennast ise ilma Washingtoni leppe artikli 5 pakutavast kaitsegarantiist, sest selle rakendumise eeltingimuseks on liikmesriigi esmase enesekaitsevõime olemasolu. Ja pandagu tähele - mitte keegi pole viimase seitsme-kaheksa aasta jooksul rääkinud võimalusest, et Eesti hakkab ennast sõjalise kallaletungi eest üksi kaitsma.

Tume tulevik

Ka praegu kehtiva ning NATO peakorteri juhendusel valminud kontseptsiooni kohaselt on 23 000-mehelise reservväe näol tegemist absoluutse miinimumiga, mis peab meie liitlastele võitma piisavalt aega abivägede kohalesaatmiseks.

Plaanitava reformi rakendumise korral kaob see minimaalne enesekaitsevõime aga pisut pärast aastat 2010. Umbes sama ajapiirini kehtib ka praegune ohuhinnang, mille kohaselt pole ette näha Eesti-vastast sõjalist rünnakut. Pärast enesekaitsevõime kadumist ei saa meie NATO-liitlased meid aga parimagi tahtmise korral aidata.

Sellisel moel seaksime tulevikus löögi alla kogu alliansi turvagarantii usaldusväärse, muutudes NATO üheks kõige haavatavamaks riigiks, kelle riigiametnikud, poliitikud ning mõni ajakirjanik ei suutnud ühel otsustavaks osutunud hetkel ajaloo kestel aru saada, et nii nagu Eesti kaitse võib alata Bagdadi turult, algab NATO kaitsmine aastast 2004 Narva jõelt.

Sellel joonel on aga ühise julgeolekuruumi kaitstuse tagamine eelkõige meie, Eesti kodanike, mitte näiteks kreeklaste mure.

Ning lõppude lõpuks ei tohiks me unustada, et NATO liikmeks olemise eesmärk saab Eesti jaoks olla ainult üks - aidata kaasa sellele, et meie riik oleks olemas ka homme, ülehommega järgmisel nädalal. Eesti Vabariigi olemasolu mõte ja eesmärk ei seisne allianssidesse kuulumises. Vahel oleme selle unustanud ning vahendi ja eesmärgi omavahel segi ajanud.

Lisa 18

Arvamus

Eesti Päevaleht (15. oktoober 2003)

PRIIT SIMSON: Seda kaitseminister ei räägi

Lõikuskust alates üritab kaitseminister Margus Hanson üldsusele müüa oma uut kaitседоктриini. Nagu ta ise selgitab, anname praegu NATO-le pataljoni, vajaduse korral aga saame ise mitu diviisi vastu.

“Minu meelest on see hea tehing,” järeldab ta. Leidub ka uskujaid, sest näiteks keskfraktsioon andis juba oma heakskiidu, unustades omaenda märtsikuise valimisprogrammi, kus kirjas sootuks teised rõhud.

Paraku põhineb müügiedu poolikul infol. Kaitseminister ei ütle meile “hea tehingu” täit hinda. Hansonitehingu hind ei ole üks pataljon välismissioonidel, sest juba lähiaastail kavatseb ministeerium ajateenijate arvu lõigata poole võrra. Kuigi numbrite üle armastavad tema Sakala tänava maja ametnikud udutada, võime tehingu hinda lugeda mitte pataljonides, vaid brigaadides; mitte sadades, vaid tuhandetes meestes, kes kõik väljaõpetamata reservi suunatakse. Neist saavad sihtmärgid, kes vastu ei lase.

Eesti kaitsevõimet ei tohi sandistada

Jah, liitlased eeldavad meilt võimalikult suurt panust, kuid mitte iseseisva kaitsevõime sandistamist. Igal aastal jääks väljaõppeta ligi poolteist tuhat meest – viis aastat pärast reformi jõustumist oleks Eesti kaotanud 1-1,5 värsket reservbrigaadi ehk 5000-7000 võitlejat. Kümne aastaga kasvaks reservikadu koguni 2-3 täiskomplekteeritud brigaadini ehk 10 000-15 000 meheni.

Kui ministeerium räägib mitmest NATO diviisist, mis kunagi saabuvad, jätab ta ütleмата, et meil endil tuleb sisuliselt mobilisatsioonireservist loovutada üks diviis (15-20 tuhat meest), mitte aga tühipaljas pataljon. Hea tehing? Need üksused, mille Eesti jätab väljaõppeta, oleks sõjaolukorras platsis siin ja kohe, liitlasvæed aga millalgi ja võib-olla.

Kõik see on NATO pärast, mainib minister ega panegi tähele, et tema kurss on riivamas Põhja-Atlandi bloki asutamisleppe põhimõtteid. Nimelt nõuab NATO lepingu §3 otsesõnu iseseisva kaitsevõime olemasolu. Nagu teatab lepe, “osapooled säilitavad ja arendavad, eraldi ja ühiselt, pideva ja tõhusa eneseabi ning vastastikuse toetuse teel oma individuaalset ja kollektiivset võimet relvastatud rünnakule vastu panna”. Kas 1500-1700 ajateenijat aastas kvalifitseerub kaitseministeeriumi hinnangul kuidagi tõhusaks eneseabiks? Neid saab aidata ainult üks vastuvæide – ohtu polegi.

Nii on ühtäkki kerkinud esile termin ”muutunud ohuhinnang”, mis tähendab, et lähiaastail relvastatud rünnaku ohtu Eesti põhiterritooriumile ei nähta. Kõlab usutavalt, ainult et vahetu rünnaku ohtu ei pidanud ministeerium kuigi tõenäoseks ka aastaid tagasi, mil ta totaalkaitse õigsuses täiesti veendunud oli. Pealegi, julgeoleku-uuringute ajalugu koosnebki näidetest, kuidas ekslike inimeste koostatud ohuhinnangud on tegelikkuses vääraks osutunud. Kui terve viimase aastatuhande on ida suunalt Eestile lähtunud suuremaid ja väiksemaid julgeolekuriske, pole põhjust viimase paari aasta hinnangutest revolutsioonilisi järeldusi

teha.

NATO abi saabumiseni tuleb ise vastu pidada

Kaitseminister Hanson ei ütle, et ainus, mida tema doktriin proovilepanekul Eesti rahvale pakkuda võib, pole mitte kaitse, vaid rekonkista. Ta ei selgita, kui kaua tuleb abi. Igaüks, kes on hädaabi kutsunud, teab, et enne selle tulekut võib verest tühjaks joosta. Kui 1990. aastal Saddam Hussein vallutas äkkrünnakuga Kuveidi (mida kaitsesid 5000 “mobiilset, hästi väljaõpetatud professionaalset sõdurit”), kulus ameeriklastel kümmekond päeva, et esimesed kerged üksused naaberriiki saabuks, ja ligi kuu, et minimaalne soomusjõud ühes moonaga päralt jõuaks. Kuveidi vabastamiseni jäi veel ligi pool aastat, mille käigus iraaklased kogu maal keskkonnakatastroofi korraldasid.

Hansoni doktriin kujutab tänapäeva sõda professionaalide omavahelise asjana, aga see nägemus kehtib vaid seni, kuni sõjategevus on võõrsil ja mitte kodus. Üks versioon tänapäeva relvakonfliktidest seisneb tõepoolest profiüksuste kirurgilise täpsusega löökidel, kuid laiem statistika viitab hoopis, et kolm neljandikku tänapäeva sõdade ohvritest pole mitte sõdurid, vaid tsiviilisikud. Seega, sihtmärk oled nii või teisiti, ka siis, kui otsene sõjategevus on vaibunud. Küsi Bosnia naistelt, mida tähendas serblaste okupatsioon. Uurige, mida tähendas Vene sõdurite tulek Berliini. Milliseid massvägistamisi ja röövimisi võõrvõim tähendab, sellest annab aimu Antony Beevori raamat “Berliin 1945”, aga mitte kaitseministri jutupunktid.

Kuidas kavatseb Hanson vältida ränga hinnaga rekonkista stsenaariumit? Kärpides ajateenijate arvu poole võrra, imiteerib kaitseministeerium ikka veel huvi iseseisva kaitsevõime vastu, kuid Hansoni doktriin pakub plaastrit seal, kus vaja läheks lõguti. Kuigi Hanson räägib palju kutselistest kaitseväelastest, ignoreerib tema reformikava nende hoiatusi täielikult. Kiire tempo, napid kommentaarid, kaitseväelaste nõuannete eiramine – kõik see kokku on tulevase katastroofi retsept.

